DEDDF ETHOLIADAU A CHYRFF ETHOLEDIG (CYMRU) 2024

NODIADAU ESBONIADOL

CYFLWYNIAD

1. Mae'r Nodiadau Esboniadol hyn ar gyfer Deddf Etholiadau a Chyrff Etholedig (Cymru) 2024 ("**y Ddeddf**") a basiwyd gan Senedd Cymru ar 9 Gorffennaf 2024 ac a gafodd y Cydsyniad Brenhinol ar 9 Medi 2024. Fe'u lluniwyd gan Is-adran Etholiadau Llywodraeth Cymru er mwyn cynorthwyo'r sawl sy'n darllen y Ddeddf. Dylid darllen y Nodiadau Esboniadol ar y cyd â'r Ddeddf ond nid ydynt yn rhan ohoni. Ni fwriedir iddynt fod yn ddisgrifiad cynhwysfawr o'r Ddeddf, a phan na fo angen esboniad na sylw ar adran unigol o'r Ddeddf, nis rhoddir.

TROSOLWG CYFFREDINOL O'R DDEDDF

2. Mae'r Ddeddf wedi ei rhannu yn 3 Rhan sy'n cynnwys 73 o adrannau, ac Atodlen o fân ddiwygiadau a diwygiadau canlyniadol i ddeddfwriaeth arall.

Rhan 1 – Gweinyddu a Chofrestru Etholiadol

3. Mae Rhan 1 yn cynnwys darpariaethau ynghylch gweinyddu etholiadol a chofrestru etholiadol mewn cysylltiad ag etholiadau Senedd Cymru ac etholiadau llywodraeth leol yng Nghymru, ac mae wedi ei rhannu'n 5 pennod.

4. Mae Pennod 1 yn ymwneud â chydlynu gwaith gweinyddu etholiadol ar gyfer etholiadau Senedd Cymru, etholiadau llywodraeth leol yng Nghymru a refferenda datganoledig. Mae'r Bennod yn rhoi swyddogaethau newydd i Gomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru ("**y Comisiwn**") ac mae'n ei gwneud yn ofynnol i'r Comisiwn sefydlu Bwrdd Rheoli Etholiadol ("**y Bwrdd**") i gyflawni'r swyddogaethau.

5. Mae Pennod 2 yn gosod dyletswydd ar swyddogion cofrestru etholiadol yng Nghymru i gofrestru personau fel etholwyr llywodraeth leol heb i gais i gofrestru gael ei wneud, os ydynt wedi eu bodloni bod gan y personau hawlogaeth i fod yn gofrestredig. Mae cofrestru fel etholwr llywodraeth leol yn rhoi hawlogaeth i berson i bleidleisio yn etholiadau Senedd Cymru yn ogystal ag mewn etholiadau llywodraeth leol. Mae'r Bennod hefyd yn darparu ar gyfer gweithdrefn i swyddogion cofrestru etholiadol roi hysbysiad i bobl o'u bwriad i'w cofrestru fel etholwyr llywodraeth leol ac mae'n gwneud darpariaeth ar gyfer yr amgylchiadau pan nad yw'r ddyletswydd i gofrestru yn gymwys.

6. Mae Pennod 3 yn darparu pŵer i Weinidogion Cymru drwy reoliadau i awdurdodi peilota diwygiadau i'r gyfraith sy'n ymwneud ag etholiadau Senedd Cymru ac etholiadau lleol yng Nghymru. Mae'r Bennod yn gwneud darpariaeth i awdurdodau cyhoeddus sydd â swyddogaethau sy'n ymwneud â gweinyddu etholiadol wneud cynigion i Weinidogion Cymru ar gyfer peilotau etholiadol, yn gwneud darpariaeth ar gyfer gwerthuso cynigion ar gyfer peilotau ac ar gyfer gwerthuso'r peilotau, ac mae'n rhoi pŵer i Weinidogion Cymru drwy reoliadau i wneud newidiadau parhaol i'r gyfraith yn dilyn peilotau.

7. Mae Pennod 4 yn cynnwys darpariaeth ynghylch materion hygyrchedd ac amrywiaeth sy'n ymwneud ag etholiadau Senedd Cymru ac etholiadau llywodraeth leol yng Nghymru. Mae'n cynnwys darpariaeth—
   - sy'n rhoi dyletswyddau ar y Comisiwn Etholiadol i adrodd ar weinyddu etholiadau cyffredin llywodraeth leol yng Nghymru (mae eisoes yn ofynnol gan adran 5 o Ddeddf Pleidiau Gwleidyddol, Etholiadau a Refferenda 2000 (y cyfeirir ati fel "**DPGER**" o hyn ymlaen) i'r Comisiwn Etholiadol adrodd ar etholiadau Senedd Cymru) ac i gynnwys yn ei adroddiadau ar etholiadau Senedd Cymru ac etholiadau llywodraeth leol yng Nghymru ddisgrifiad o'r camau a gymerwyd gan swyddogion canlyniadau i ddarparu cymorth i bleidleiswyr anabl;
   - sy'n rhoi pŵer i Weinidogion Cymru i roi cyfarwyddydau i awdurdodau lleol (yn lle pŵer i wneud rheoliadau) sy'n pennu gofynion ynghylch yr arolwg o ymgeiswyr mewn etholiadau llywodraeth leol y mae'n ofynnol i awdurdodau lleol ei gynnal gan adran 1 o Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011;
   - sy'n ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru drwy reoliadau ddarparu ar gyfer sefydlu a gweithredu platfform gwybodaeth am etholiadau Cymreig, sy'n gyfleuster electronig (megis gwefan neu gymhwysiad meddalwedd) er mwyn darparu gwybodaeth gyfredol sy'n ymwneud â'r etholiadau i bleidleiswyr yn etholiadau Senedd Cymru ac mewn etholiadau llywodraeth leol yng Nghymru;
   - sy'n ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru wneud trefniadau ar gyfer darparu gwasanaethau i hybu amrywiaeth ymhlith y rhai sy'n ceisio cael eu hethol yn Aelodau o'r Senedd neu'n gynghorwyr mewn llywodraeth leol yng Nghymru;
   - ar gyfer cynlluniau cymorth ariannol i hybu amrywiaeth ymhlith personau sy'n ceisio swydd etholedig yn Senedd Cymru neu mewn llywodraeth leol yng Nghymru;
   - sy'n ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru ddyroddi canllawiau sydd wedi eu hanelu at annog pleidiau gwleidyddol cofrestredig i gasglu a chyhoeddi gwybodaeth am amrywiaeth ynghylch eu hymgeiswyr ar gyfer etholiadau'r Senedd ac i bleidiau o'r fath ddatblygu a chyhoeddi strategaethau sydd wedi eu hanelu at hybu amrywiaeth ymhlith ymgeiswyr ar gyfer pob etholiad Cymreig.

8. Mae Pennod 5 yn gwneud darpariaeth ynghylch rheoleiddio treuliau yr eir iddynt mewn ymgyrchoedd etholiad yn etholiadau Senedd Cymru ac mewn etholiadau llywodraeth leol yng Nghymru, gan gynnwys darpariaeth—
   - ynghylch trin gwariant ymgyrchu tybiannol (defnydd o eiddo etc. a ddarperir yn ddi-dâl neu am bris sy'n is na'r gwerth ar y farchnad);
   - sy'n darparu ar gyfer cod ymarfer ar dreuliau etholiad;

- sy'n awdurdodi talu treuliau drwy bersonau heblaw asiantiaid etholiad;
- ar gyfer cyfyngiadau ar ba drydydd partïon a gaiff fynd i wariant a reolir;
- ar gyfer cod ymarfer ar wariant a reolir mewn ymgyrch etholiad.

Rhan 2 – Cyrff Etholedig a'u Haelodau

9. Mae Rhan 2 o'r Ddeddf yn gwneud darpariaeth ynghylch adolygiadau o ffiniau a threfniadau etholiadol awdurdodau lleol, cydnabyddiaeth ariannol aelodau awdurdodau lleol, anghymhwyso rhag aelodaeth o Senedd Cymru ac awdurdodau lleol a'r drosedd o ddylanwad amhriodol. Mae'r Rhan wedi ei rhannu'n 4 pennod.

10. Mae Pennod 1 yn diwygio Rhan 3 o Ddeddf Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru etc. 2013 (y cyfeirir ati fel "Deddf 2013" o hyn ymlaen), sy'n gwneud darpariaeth ynghylch adolygiadau o ffiniau a threfniadau etholiadol cynghorau siroedd, bwrdeistrefi sirol a chymunedau yng Nghymru. Mae'r bennod—
    - yn newid yr ystyriaethau sy'n gymwys i adolygiadau sy'n ymwneud â siroedd, bwrdeistrefi sirol a chymunedau a'r cyfnodau adolygu cymwys;
    - yn ei gwneud yn glir y caiff adolygiad o ffiniau atfor gynnwys mwy nag un ardal llywodraeth leol;
    - yn gwneud newidiadau i'r gofynion sy'n ymwneud ag ymgynghori ac ystyried sylwadau ar adolygiadau;
    - yn gwneud darpariaeth fel bod Gweinidogion Cymru yn gallu cyfarwyddo oedi adolygiadau etholiadol ac mae'n nodi gofynion ynghylch cyhoeddi gorchmynion adolygu a gwybodaeth gysylltiedig arall.

11. Mae Pennod 2 yn diddymu Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol ac yn rhoi ei swyddogaethau i'r Comisiwn.

12. Mae Pennod 3 yn cynnwys darpariaethau ar gyfer anghymhwyso rhag bod yn Aelod o'r Senedd ac yn gynghorydd cymuned, ac am y drosedd o ddylanwad amhriodol. Mae hefyd yn cynnwys darpariaethau sy'n atal person sy'n dal swydd o dan gyfyngiadau gwleidyddol, pan fo'r swydd honno o dan gyngor cymuned, cyd-bwyllgor corfforedig, neu awdurdod lleol ym Mhrydain Fawr, rhag dod yn aelod o gyngor cymuned neu barhau i fod yn aelod o gyngor cymuned.

13. Mae Pennod 4 yn gwneud newidiadau i Ddeddf 2013 sy'n ymwneud â phersonau na chaniateir iddynt fod yn aelodau o'r Comisiwn, yn brif weithredwr arno nac yn gomisiynydd cynorthwyol arno. Mae hefyd yn cynnwys darpariaeth ar gyfer pwyllgor llywodraethu ac archwilio i'r Comisiwn ac yn rhoi pŵer i'r Comisiwn i godi tâl am nwyddau a gwasanaethau y mae'n eu darparu.

Rhan 3 – Darpariaeth Gyffredinol

14. Mae Rhan 3 yn cynnwys darpariaethau sy'n gymwys i'r Ddeddf yn gyffredinol, gan gynnwys darpariaeth ddehongli gyffredinol, pŵer i Weinidogion Cymru wneud darpariaeth ganlyniadol a throsiannol drwy reoliadau a darpariaeth ynghylch dod â'r Ddeddf i rym.

SYLWEBAETH AR YR ADRANNAU

RHAN 1 GWEINYDDU A CHOFRESTRU ETHOLIADOL

PENNOD 1: CYDLYNU GWAITH GWEINYDDU ETHOLIADOL

Adran 1 - Bwrdd Rheoli Etholiadol Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru

15. Mae'r adran hon o'r Ddeddf yn mewnosod Rhan 2A yn Neddf Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru etc. 2013 ("**Deddf 2013**") (fel y'i hailenwir gan Ddeddf Senedd Cymru (Aelodau ac Etholiadau) 2024), sy'n cynnwys adrannau newydd 20A i 20I. Mae'r Rhan hon yn disgrifio swyddogaeth gyffredinol y Comisiwn o gydlynu'r gwaith o weinyddu etholiadau'r Senedd ac etholiadau lleol yng Nghymru, ynghyd ag unrhyw refferenda datganoledig yng Nghymru. Mae'r Rhan hefyd yn nodi'r trefniadau i sefydlu'r Bwrdd.

Adran 20A - Swyddogaethau gweinyddu etholiadol

16. Mae adran 20A yn disgrifio'n fwy manwl swyddogaeth gyffredinol y Comisiwn o gydlynu'r gwaith o weinyddu etholiadau a refferenda Cymreig. Mae is-adrannau (2) a (3) yn cadarnhau bod y swyddogaeth yn cynnwys—
    (i) cynorthwyo swyddogion canlyniadau, awdurdodau lleol a phersonau eraill i gyflawni eu swyddogaethau mewn perthynas ag etholiadau a refferenda Cymreig;
    (ii) hybu arferion gorau mewn etholiadau a refferenda Cymreig, er enghraifft drwy ddarparu gwybodaeth, cyngor neu hyfforddiant i'r rhai sy'n ymwneud â gweinyddu'r etholiadau; a
    (iii) darparu gwybodaeth, cyngor neu gymorth arall i Weinidogion Cymru ynghylch gweinyddu etholiadau a refferenda Cymreig.

Adran 20B - Cyfarwyddiadau i swyddogion canlyniadau

17. Mae adran 20B yn darparu pŵer i'r Comisiwn i ddyroddi cyfarwyddydau ysgrifenedig i swyddogion canlyniadau ynghylch cyflawni eu swyddogaethau mewn perthynas ag etholiadau a refferenda Cymreig. Enghraifft o gyfarwyddydau y gellid eu dyroddi allai fod cyfarwyddydau i sefydlu dyddiad cyson ledled Cymru ar gyfer dosbarthu papurau pleidleisio drwy'r post.

18. Nid oes rhaid dilyn cyfarwyddydau a ddyroddir gan y Comisiwn o dan yr adran hon os ydynt yn anghyson ag unrhyw ddyletswydd gyfreithiol a osodir ar y swyddog, neu'n ymwneud â swyddogaeth y swyddog sy'n ymwneud â phôl cyfun.

Adran 20C – Cyfarwyddiadau i swyddogion cofrestru etholiadol

19. Mae'r adran hon yn darparu pŵer i'r Comisiwn i ddyroddi cyfarwyddydau ysgrifenedig i swyddogion cofrestru etholiadol ynghylch cyflawni eu swyddogaethau mewn perthynas ag etholiadau a refferenda Cymreig. Fel yn achos cyfarwyddydau a ddyroddir i swyddogion canlyniadau, nid oes rhaid dilyn cyfarwyddyd a ddyroddir gan y Comisiwn o dan yr adran hon os yw'n anghyson ag unrhyw ddyletswydd gyfreithiol a osodir ar y swyddog cofrestru etholiadol.

Adran 20D – Ymgynghori â'r Comisiwn Etholiadol

20. Rhaid ymgynghori â'r Comisiwn Etholiadol cyn rhoi unrhyw gyfarwyddyd o dan adrannau 20B neu 20C.

Adran 20E – Y Bwrdd Rheoli Etholiadol

21. Mae adran 20E yn ei gwneud yn ofynnol i'r Comisiwn sefydlu'r Bwrdd, a fydd yn gyfrifol am gyflawni swyddogaeth gweinyddu etholiadol y Comisiwn.

22. Wrth ymgymryd â'i waith, caiff y Bwrdd hefyd ddefnyddio pŵer y Comisiwn yn adran 12 o Ddeddf 2013 sy'n caniatáu iddo wneud pethau sy'n ategol i'r gwaith o arfer ei swyddogaethau eraill (ac eithrio benthyca arian, caffael eiddo heb gydsyniad Gweinidogion Cymru neu ffurfio cwmnïau).

Adran 20F – Aelodaeth o'r Bwrdd

23. Mae adran 20F yn nodi pwy fydd yn aelod o'r Bwrdd. Yn gryno, rhaid i'r Bwrdd gynnwys—
    (i) Cadeirydd, y mae rhaid iddo fod yn aelod o'r Comisiwn a benodwyd o dan adran 4 o Ddeddf 2013 ac sydd â phrofiad blaenorol o fod yn swyddog canlyniadau neu'n swyddog cofrestru etholiadol. Bydd Gweinidogion Cymru yn penderfynu ar ei delerau a'i amodau;
    (ii) un aelod arall o'r Comisiwn a benodwyd o dan adran 4 o Ddeddf 2013, y bydd Gweinidogion Cymru hefyd yn penderfynu ar ei delerau a'i amodau;
    (iii) o leiaf bedwar aelod arall, y mae rhaid iddynt fod yn swyddogion canlyniadau presennol neu'n swyddogion cofrestru etholiadol presennol, neu'n gyn-swyddogion canlyniadau neu'n gyn-swyddogion cofrestru etholiadol (a ddiffinnir fel "swyddogion etholiadau" gan adran 20F(9)).

24. Mae is-adran (4) yn ei gwneud yn ofynnol i'r Bwrdd ddewis un o'r aelodau hyn sy'n swyddogion etholiadau presennol neu'n gyn-swyddogion etholiadau i fod yn ddirprwy gadeirydd y Bwrdd. Mae is-adran (8) yn nodi'r personau na chaniateir iddynt fod yn aelod o'r Bwrdd a benodir o dan is-adran (1)(c).

Adran 20G – Deiliadaeth

25. Mae adran 20G yn darparu bod aelodau'r Bwrdd yn dal swydd ac yn ymadael â swydd yn unol â thelerau ac amodau eu penodiad, fel y'u penderfynir o dan adran 20F.

Adran 20H – Trafodion y Bwrdd

26. Mae adran 20H yn galluogi'r Bwrdd i benderfynu ar ei weithdrefn ei hun, gan gynnwys isafswm nifer yr aelodau y mae rhaid iddynt fod yn bresennol er mwyn gwneud penderfyniadau. Mae is-adran (1) yn cadarnhau bod pleidleisiau pob aelod yn gyfwerth â phleidleisiau'r aelodau eraill, ond y bydd gan y Cadeirydd (neu ei ddirprwy yn absenoldeb y Cadeirydd) bleidlais fwrw os bydd y bleidlais yn gyfartal. Hefyd, mae is-adran (3) yn cadarnhau dilysrwydd trafodion neu weithredoedd y Bwrdd os oes diffyg ym mhenodiad aelod o'r Bwrdd.

27. Mae is-adran (4) yn galluogi'r Cadeirydd neu'r dirprwy Gadeirydd i wahodd pobl eraill i gyfarfodydd y Bwrdd i ddarparu cyngor neu i gynorthwyo gyda gwaith y Bwrdd, ar yr amod bod yr holl aelodau'n cytuno. Gall hyn gynnwys, er enghraifft, gynrychiolwyr y Comisiwn Etholiadol, Cymdeithas y Gweinyddwyr Etholiadol, Rheolwyr Gwasanaethau Etholiadol, a chynrychiolwyr Llywodraeth y DU a/neu Lywodraeth Cymru. Mae hyn er mwyn sicrhau bod gan y Bwrdd ddigon o hyblygrwydd i geisio'r arbenigedd a'r cymorth sy'n angenrheidiol wrth gyflawni ei swyddogaethau. Ni fyddai unrhyw fynychwyr o'r fath yn rhan o aelodaeth y Bwrdd.

Adran 20I – Dehongli

28. Mae adran 20I yn diffinio geiriau a thermau penodol a ddefnyddir yn Rhan 2A o Ddeddf 2013 (fel y'i mewnosodir gan adran 1(2)).

Adran 2 – Mân ddiwygiadau a diwygiadau canlyniadol

29. Mae'r adran hon yn cyflwyno'r mân ddiwygiadau a'r diwygiadau canlyniadol a nodir yn Rhan 1 o Atodlen 1 i'r Ddeddf, sy'n gwneud newidiadau i Ddeddf 2013 sy'n ymwneud â Phennod 1 o'r Ddeddf.

30. Mae paragraff 1(4) yn rhoi is-adrannau newydd (1A), (1B) ac (1C) yn lle adran 14(1) o Ddeddf 2013, sy'n ymdrin â chyfarwyddydau a roddir i'r Comisiwn gan Weinidogion Cymru.

31. Mae is-adran (1A) yn caniatáu i Weinidogion Cymru ddyroddi cyfarwyddydau i'r Comisiwn mewn perthynas â swyddogaethau'r Comisiwn, ac eithrio mewn perthynas â'i swyddogaethau o dan Ran 2A o Ddeddf 2013 sy'n ymwneud â chydlynu gwaith gweinyddu etholiadol, neu ei swyddogaethau o dan Ran 3A o Ddeddf 2013 sy'n ymwneud â ffiniau etholaethau'r Senedd.

32. Mae is-adran (1B) yn nodi bod rhaid i'r Comisiwn gydymffurfio â chyfarwyddyd a roddir iddo gan Weinidogion Cymru o dan Ddeddf 2013, ac mae is-adran (1C) yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru gyhoeddi pob cyfarwyddyd y maent yn ei roi i'r Comisiwn neu i brif gyngor o dan Ddeddf 2013 ("prif gyngor" yw cyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol yng Nghymru).

PENNOD 2: COFRESTRU ETHOLIADOL HEB GEISIADAU

Adran 3 - Dyletswydd i gofrestru etholwyr llywodraeth leol

33. Mae is-adran (1) yn hepgor adran 18 o Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021, sy'n cynnwys darpariaeth ynghylch cofrestru etholwyr llywodraeth leol heb gais, nad yw wedi ei dwyn i rym.

34. Mae is-adran (2) yn mewnosod adran newydd (9ZA) yn Neddf Cynrychiolaeth y Bobl 1983 (y cyfeirir ati fel "Deddf 1983" o hyn ymlaen). Mae adran 9ZA yn ei gwneud yn ofynnol i bob swyddog cofrestru etholiadol yng Nghymru ychwanegu etholwyr cymwys at y gofrestr llywodraeth leol yng Nghymru pan fo'r swyddog cofrestru etholiadol wedi ei fodloni bod gan y person hawlogaeth i fod yn gofrestredig. Defnyddir cofrestr llywodraeth leol yng Nghymru ar gyfer etholiadau sy'n ethol cynghorwyr i siroedd, bwrdeistrefi sirol a chymunedau yng Nghymru ynghyd ag etholiadau i fod yn Aelod o Senedd Cymru. Bydd angen i swyddogion cofrestru etholiadol wirhau hunaniaeth y person a'r amgylchiadau sy'n ymwneud â'i gymhwystra er mwyn bod yn fodlon; a bydd angen i swyddogion cofrestru etholiadol hysbysu personau y maent yn bwriadu eu cofrestru cyn iddynt wneud hynny. Ni fydd angen i'r etholwr wneud cais drwy'r system bresennol os oes dyletswydd ar y swyddog cofrestru etholiadol i'w gofrestru.

35. Mae adran 9ZA(3) yn ei gwneud yn ofynnol i swyddogion cofrestru etholiadol hysbysu personau y maent wedi eu bodloni eu bod yn gymwys i'w cofrestru cyn iddynt gael eu cofrestru. Rhaid i'r hysbysiad fod yn ysgrifenedig gan roi gwybod i'r person am y canlynol—
    (i) dyletswydd y swyddog cofrestru etholiadol i gofrestru'r person ar ôl diwedd y cyfnod hysbysu,
    (ii) yr eithriadau i ddyletswydd y swyddog cofrestru etholiadol i gofrestru'r person;
    (iii) hawl yr etholwr i ofyn am gael ei eithrio o'r gofrestr olygedig o etholwyr llywodraeth leol (os gwneir darpariaeth ar gyfer cofrestr olygedig mewn rheoliadau o dan adran 53 o Ddeddf 1983);
    (iv) hawl yr etholwr i wneud cais i gofrestru'n ddienw; a
    (v) y mathau o etholiadau y bydd gan y person hawlogaeth i bleidleisio ynddynt ac na fydd ganddo hawlogaeth i bleidleisio ynddynt o ganlyniad i gael ei gofrestru heb gais (byddai gan y person hawlogaeth i bleidleisio yn etholiadau Senedd Cymru ac mewn etholiadau ar gyfer cynghorwyr mewn siroedd, bwrdeistrefi sirol a chymunedau yng Nghymru, ond ni fyddai'n rhoi hawlogaeth iddo i bleidleisio mewn etholiad i fod yn aelod o Dŷ'r Cyffredin yn Senedd y DU – byddai angen gwneud cais i gofrestru yn yr achos hwnnw).

36. Y cyfnod hysbysu yw 60 o ddiwrnodau (is-adran (4) o adran 9ZA) ac mae hyn yn rhoi amser i berson sy'n cael hysbysiad i ymateb iddo ag unrhyw bryderon neu wrthwynebiadau cyn i ddyletswydd y swyddog cofrestru etholiadol i gofrestru gymryd effaith ar ddiwedd y cyfnod.

37. Mae is-adran (5) o adran 9ZA yn ei gwneud yn ofynnol i swyddog cofrestru etholiadol gofrestru'r person ar ddiwedd y cyfnod hysbysu o 60 o ddiwrnodau oni bai—
    (i) bod y person wedi hysbysu'r swyddog cofrestru etholiadol nad yw'n dymuno cael ei gofrestru (paragraff (a));
    (ii) nad yw'r swyddog cofrestru etholiadol wedi ei fodloni mwyach fod gan y person hawlogaeth i fod yn gofrestredig (paragraff (b)); neu
    (iii) bod y person yn dymuno gwneud cais i gofrestru'n ddienw neu ei fod wedi gwneud cais o'r fath (paragraff (c)).

38. Pan fo'r person yn gwrthwynebu cael ei gofrestru heb gais, mae'n ofynnol i'r swyddog cofrestru etholiadol roi terfyn ar y broses gofrestru awtomatig ac, yn lle hynny, ddilyn y broses yn adran 9E o Ddeddf 1983, sy'n ei gwneud yn ofynnol i swyddog cofrestru etholiadol wahodd person i wneud cais i gofrestru os oes gan y swyddog cofrestru etholiadol, mewn perthynas â pherson anghofrestredig y mae'r swyddog cofrestru etholiadol yn gwybod ei enw a'i gyfeiriad, reswm dros gredu bod gan y person hawlogaeth i fod yn gofrestredig. Mae adran 9ZA(6) yn darparu pŵer i Weinidogion Cymru i wneud darpariaeth mewn rheoliadau ynghylch gofynion hysbysiadau i berson y mae'r swyddog cofrestru etholiadol yn ystyried ei gofrestru o dan yr adran, gan gynnwys darpariaeth ynghylch ffurf yr hysbysiad a sut ac i bwy y caniateir iddo, neu y mae rhaid iddo, gael ei ddarparu.

39. Mae is-adrannau (8) a (9) yn ei gwneud yn ofynnol i'r rheoliadau o dan is-adran (6) gael eu gwneud drwy offeryn statudol ac yn ddarostyngedig i'r weithdrefn penderfyniad negyddol yn y Senedd.

Adran 4 - Darpariaeth sy'n gysylltiedig â'r ddyletswydd i gofrestru etholwyr llywodraeth leol cymwys

40. Mae is-adran (3) yn diwygio adran 9E o Ddeddf 1983 i wneud darpariaeth ynghylch y berthynas rhwng dyletswyddau presennol swyddogion cofrestru etholiadol o dan adran 9E mewn cysylltiad â gwahoddiadau i wneud cais i gofrestru a'r ddyletswydd newydd i gofrestru heb gais o dan adran 9ZA a fewnosodir gan adran 3. Effaith y diwygiad i adran 9E yw na fydd dyletswydd y swyddog cofrestru etholiadol yn adran 9E(1) yn gymwys tra bo'r broses gofrestru o dan adran 9ZA yn mynd rhagddi.

41. Mae is-adran (4) yn diwygio adran 13A o Ddeddf 1983, sy'n ei gwneud yn ofynnol i swyddogion cofrestru etholiadol ddyroddi hysbysiadau ynghylch newidiadau i'r gofrestr a restrir yn is-adran (1) o'r adran honno. Mae ychwanegu person at y gofrestr o dan adran newydd 9ZA yn cael ei ychwanegu at y rhestr o newidiadau sy'n sbarduno'r ddyletswydd i ddyroddi hysbysiadau. Mae is-adrannau (5) a (6) yn gwneud diwygiadau canlyniadol cysylltiedig i adrannau 13AB a 13B o Ddeddf 1983.

42. Mae is-adrannau (7) a (9) yn diwygio adran 53 o Ddeddf 1983 ac Atodlen 2 iddi. Mae adran 53 o Ddeddf 1983 yn rhoi pŵer i'r Ysgrifennydd Gwladol i wneud rheoliadau ynghylch cofrestru etholiadol o dan y Ddeddf honno, ac mae Atodlen 2 i Ddeddf 1983 yn pennu pethau y gellir eu gwneud mewn rheoliadau o dan adran 53. Trosglwyddwyd pwerau'r Ysgrifennydd Gwladol o dan adran 53 (ac Atodlen 2) i Weinidogion Cymru gan Orchymyn Gweinidogion Cymru (Trosglwyddo Swyddogaethau) 2018 (O.S. 2018/644), i'r graddau y mae'r pwerau'n arferadwy o fewn cymhwysedd deddfwriaethol Senedd Cymru.

43. Mae is-adran (9) yn diwygio Atodlen 2 i Ddeddf 1983 i bennu pethau pellach y gellir eu cynnwys mewn rheoliadau o dan adran 53 o'r Ddeddf honno mewn cysylltiad â'r ddyletswydd newydd i gofrestru o dan adran 9ZA.

44. Mae paragraff 1A o Atodlen 2 yn darparu ar gyfer gwneud rheoliadau sy'n awdurdodi person i ddatgelu gwybodaeth i berson arall, neu sy'n ei gwneud yn ofynnol iddo wneud hynny, at ddiben cynorthwyo swyddog cofrestru mewn perthynas â materion a bennir yn y paragraff. Mae paragraff (a) o is-adran (9) yn diwygio paragraff 1A o Atodlen 2, fel bod cynorthwyo swyddog cofrestru i benderfynu a yw person yn gymwys i gael ei gynnwys yn y gofrestr at ddiben adran 9ZA, yn cael ei ychwanegu at y rhestr o faterion y gellir gwneud rheoliadau mewn cysylltiad â hwy sy'n awdurdodi neu sy'n ei gwneud yn ofynnol datgelu gwybodaeth.

45. Mae paragraff (b) o is-adran (9) yn ei gwneud yn glir fod rheoliadau o dan adran 53 yn gallu gwneud darpariaeth ynghylch y camau y mae swyddog cofrestru wedi ei awdurdodi i'w cymryd, neu y mae'n ofynnol iddo eu cymryd, at ddiben penderfynu a yw person yn gymwys i gael ei gynnwys yn y gofrestr at ddiben adran 9ZA.

46. Mae is-adran (7) yn diwygio adran 53 i ddarparu na all rheoliadau a wneir gan Weinidogion Cymru o dan baragraff 1A(1)(aa) o Atodlen 2 (a fewnosodir gan is-adran (9)(a)) sy'n awdurdodi person i ddatgelu gwybodaeth, neu sy'n ei gwneud yn ofynnol iddo wneud hynny, roi swyddogaethau i awdurdodau a gedwir yn ôl, nac addasu eu swyddogaethau, pe bai cydsyniad un o Weinidogion y Goron, neu ymgynghori ag un o Weinidogion y Goron, yn ofynnol ar gyfer darpariaeth sy'n gwneud peth o'r fath pe bai'r ddarpariaeth wedi ei chynnwys mewn Deddf gan Senedd Cymru.

47. Mae is-adran (8) yn diwygio adran 56 o Ddeddf 1983 i roi hawl i apelio i'r llys sirol yn sgil penderfyniadau o dan adran 9ZA.

48. Mae paragraffau (c) a (d) o is-adran (9) yn ymwneud â'r gofrestr etholiadol olygedig, neu agored. Mae'r darpariaethau hyn yn datgymhwyso'r pwerau i wneud rheoliadau ym mharagraffau 10 a 10B o Atodlen 2 i Ddeddf 1983, gan olygu nad yw Gweinidogion Cymru yn gallu gwneud rheoliadau sy'n caniatáu ar gyfer creu a chyflenwi cofrestr etholiadol llywodraeth leol olygedig, neu agored, ar gyfer ardal yng Nghymru.

PENNOD 3: PEILOTA A DIWYGIO ETHOLIADAU CYMREIG

Adran 5 – Rheoliadau peilot: pwerau

49. Mae adran 5 yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud rheoliadau ("rheoliadau peilot") er mwyn i beilotau etholiadau ddigwydd mewn cysylltiad â'r materion a ganlyn, a nodir yn is-adran (3):
    (i) cofrestru etholwyr ar gyfer etholiadau Cymreig, sydd, yn ymarferol, yn golygu cofrestru etholwyr ar y gofrestr llywodraeth leol. Fodd bynnag, ni fydd y peilotau hyn yn gallu effeithio ar hawl sylfaenol person i bleidleisio ac ni allant newid yr etholfraint;
    (ii) pryd, ble a sut y mae pleidleisio'n digwydd, a allai gynnwys trefniadau pleidleisio ymlaen llaw, gorsafoedd pleidleisio gwahanol, pleidleisio'n electronig etc., ymhlith pethau eraill;
    (iii) sut y caiff pleidleisiau eu cyfrif, a allai gynnwys cyfrif electronig;
    (iv) cyfathrebu â phleidleiswyr ynghylch etholiadau Cymreig; a
    (v) y prosesau a'r gweithdrefnau cyn pleidleisio, wrth bleidleisio neu ar ôl pleidleisio mewn etholiad Cymreig.

50. Diffinnir "etholiad Cymreig" gan is-adran (8) ac mae'n golygu etholiad i Senedd Cymru, etholiad i brif gyngor neu etholiad i gyngor cymuned. Yn ogystal, bydd peilotau hefyd yn gallu cael eu cynnal mewn is-etholiadau llywodraeth leol. Nid yw'r darpariaethau hyn yn gymwys i etholiadau seneddol y DU nac etholiadau Comisiynwyr Heddlu a Throseddu sy'n digwydd yng Nghymru.

51. Mae adran 5(4) hefyd yn caniatáu i beilotau gael eu cynnal mewn cysylltiad â'r newidiadau y mae adrannau 3 a 4 yn eu gwneud i Ddeddf 1983 mewn cysylltiad â chofrestru fel etholwr heb gais. Nid oes angen cydsyniad prif gyngor ar Weinidogion Cymru i gynnal y peilotau hyn, ac nid oes rhaid iddynt gyflwyno cynnig i'r Comisiwn ychwaith.

52. Caiff rheoliadau peilot greu, dileu neu addasu troseddau, ond ni chaniateir iddynt greu nac addasu trosedd sydd, neu a ddaw, yn drosedd y caniateir ei chosbi â chyfnod o garchar sy'n hwy nag un flwyddyn pan fo'r euogfarn ar dditiad, neu sy'n hwy na'r "terfyn cymwys" ar euogfarn ddiannod. Ystyr y "terfyn cymwys" ar euogfarn ddiannod yw'r cyfnod hiraf yn y carchar y gall llys ynadon ei roi mewn cysylltiad â throsedd ddiannod (h.y. trosedd na ellir ond ei rhoi ar brawf mewn llys ynadon) ac mewn cysylltiad â throsedd neillffordd (h.y. trosedd y gellir ei rhoi ar brawf yn llys yr ynadon neu yn Llys y Goron). Diffinnir y terfyn cymwys gan adran 224(1A) o'r Cod Dedfrydu (sef y cod sydd wedi ei gynnwys yn Neddf Dedfrydu 2020 (p. 17)) ac ar hyn o bryd mae'n 6 mis o garchar am drosedd ddiannod a 6 mis am drosedd neillffordd. Mae'r cyfeiriad at y Cod "fel y mae'n cael effaith o bryd i'w gilydd" yn caniatáu ar gyfer y posibilrwydd y gall y naill neu'r llall o'r terfynau hyn newid yn y dyfodol. Caiff yr Ysgrifennydd Gwladol ddiwygio'r terfyn cymwys am drosedd neillffordd drwy reoliadau a wneir o dan baragraff 14A o Atodlen 23 i'r Cod Dedfrydu.

Adran 6 – Rheoliadau peilot: gofynion

53. Mae adran 6 yn nodi'r gofynion a osodir ar Weinidogion Cymru wrth wneud rheoliadau peilot. Mae is-adran (1) yn ei gwneud yn ofynnol i reoliadau peilot ddisgrifio amcan y peilot a phennu'r dyddiad erbyn pryd y mae rhaid i'r Comisiwn Etholiadol lunio ei adroddiad ar weithrediad y rheoliadau peilot (gweler adran 17(1)).

54. Mae is-adran (2) yn gwahardd Gweinidogion Cymru rhag gwneud rheoliadau peilot sy'n gymwys i ardal prif gyngor oni bai bod y prif gyngor hwnnw wedi cydsynio i'r peilot, neu fod Gweinidogion Cymru wedi rhoi sylw i unrhyw argymhellion a wnaed gan Gomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru. Fodd bynnag, nid yw'r gwaharddiad hwn yn gymwys i unrhyw reoliadau peilot a wneir yn y 12 mis ar ôl i'r Ddeddf gael y Cydsyniad Brenhinol pan fo'r rheoliadau at ddiben profi'r trefniadau sy'n ymwneud â chofrestru etholiadol heb gais.

55. Mae is-adran (5) yn darparu bod rhaid i Weinidogion Cymru ymgynghori â rhanddeiliaid y maent yn ystyried eu bod yn briodol cyn gwneud rheoliadau peilot sy'n ymwneud â chofrestru etholwyr heb gais. Yn benodol, mae'n ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru ymgynghori â rhanddeiliaid y maent yn barnu eu bod yn cynrychioli grwpiau hyglwyf.

Adran 7 – Rheoliadau peilot: y weithdrefn

56. Yn gyffredinol, pan fydd rheoliadau peilot yn cael eu gwneud, maent yn ddarostyngedig i'r weithdrefn penderfyniad negyddol yn y Senedd. Fodd bynnag, mae rheoliadau peilot sydd naill ai yn profi sut y mae adrannau 3 a 4 yn gweithio yn ymarferol; neu'n gymwys i ardal prif gyngor heb gydsyniad y prif gyngor a fydd yn gweithredu'r peilot; neu sy'n cynnwys darpariaeth sy'n creu trosedd neu'n ehangu cwmpas trosedd, yn ddarostyngedig i weithdrefn penderfyniad cadarnhaol y Senedd. Os yw Gweinidogion Cymru yn cynnig peilota gweithgaredd o'r fath heb gydsyniad y prif gyngor angenrheidiol, mae hefyd yn ofynnol iddynt osod datganiad gerbron y Senedd sy'n egluro pam y maent yn ystyried y dylai'r ddarpariaeth gael ei gwneud heb gydsyniad y cyngor.

Adran 8 – Cynigion ar gyfer peilotau a wneir gan Weinidogion Cymru

57. Mae adran 8 yn nodi'r weithdrefn y mae rhaid i Weinidogion Cymru ei dilyn wrth gynnig cynllun peilot. Mae is-adran (1) yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru ymgynghori â'r swyddogion canlyniadau ar gyfer yr ardaloedd y byddai'r cynnig yn gymwys ynddynt ynghylch eu cynnig ar gyfer cynllun peilot. Rhaid iddynt wedyn gyflwyno'r cynnig i Gomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru i'w ystyried. Bydd swyddogaeth y Comisiwn o ystyried cynigion ar gyfer peilotau etholiadol, a'r holl swyddogaethau eraill mewn perthynas â pheilotau etholiadol, yn cael eu dirprwyo i'w Fwrdd Rheoli Etholiadol ac yn cael eu harfer gan y Bwrdd hwnnw yn unol ag adran 20E o Ddeddf 2013 (fel y'i mewnosodir gan adran 1 o'r Ddeddf hon). Cyn gwneud unrhyw reoliadau peilot, rhaid i Weinidogion Cymru roi sylw i'r adroddiad a lunnir gan y BRhE ar y cynnig.

Adran 9 – Cynigion ar gyfer peilotau a wneir gan brif gynghorau

58. Mae adran 9 yn galluogi prif gynghorau i gynnig cynllun peilot mewn cysylltiad â gweithgareddau sydd i'w treialu mewn etholiadau cyffredin llywodraeth leol ac is-etholiadau llywodraeth leol. Mae is-adran (2) yn ei gwneud yn ofynnol i'r cyngor ymgynghori â Gweinidogion Cymru am ei gynnig cyn ei gyflwyno i'r Bwrdd Rheoli Etholiadol i'w ystyried. Cyn gofyn i Weinidogion Cymru wneud rheoliadau peilot ar sail ei gynnig, rhaid i'r cyngor roi sylw i'r adroddiad a lunnir gan y Bwrdd, a rhaid i'r adroddiad gael ei gyflwyno i Weinidogion Cymru ynghyd â'r cais i wneud rheoliadau peilot.

Adran 10 - Cynigion ar gyfer peilotau a wneir ar y cyd gan y Comisiwn Etholiadol a phrif gynghorau

59. Mae adran 10 yn galluogi'r Comisiwn Etholiadol i wneud cynigion ar y cyd â phrif gynghorau mewn cysylltiad â gweithgareddau sydd i'w treialu mewn etholiadau cyffredin llywodraeth leol ac is-etholiadau llywodraeth leol. Bydd y cynigion hyn yn ddarostyngedig i'r un gofynion gweithdrefnol â chynigion a wneir gan brif gynghorau o dan adran 9.

Adran 11 – Cynigion ar gyfer peilotau a wneir gan swyddogion cofrestru etholiadol

60. Yn unol ag adran 11, caiff swyddogion cofrestru etholiadol wneud cynigion ar gyfer peilotau. Mae'r pŵer hwn, fodd bynnag, wedi ei gyfyngu yn is-adran (1) i beilota gweithgareddau penodol sy'n ymwneud â chofrestru etholwyr. Mae'r broses ymgynghori a chyflwyno y mae'n ofynnol i'r swyddogion cofrestru ei dilyn yr un fath â'r broses sydd i'w dilyn gan brif gynghorau o dan adran 9.

Adran 12 – Cynigion ar y cyd ar gyfer peilotau

61. Mae adran 12 yn galluogi prif gyngor, y Comisiwn Etholiadol a swyddog cofrestru etholiadol i wneud cynnig ar y cyd i Weinidogion Cymru ar gyfer peilot. Os yw'r Comisiwn Etholiadol yn gwneud y cynnig, rhaid iddo wneud hynny ar y cyd ag un neu ragor o brif gynghorau ond caiff hefyd wneud y cynnig ar y cyd â swyddog cofrestru etholiadol.

Adran 13 – Argymhellion y Comisiwn Etholiadol

62. Mae adran 13 yn galluogi'r Comisiwn Etholiadol i argymell cynigion ar gyfer peilot i brif gyngor neu i swyddog cofrestru etholiadol.

Adran 14 – Gwerthuso cynigion ar gyfer peilot

63. Mae adran 14 yn nodi'r hyn y mae'n ofynnol i Gomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru ei wneud wrth werthuso cynigion ar gyfer peilot ac wrth lunio ei adroddiad. Rhaid i'r Comisiwn edrych ar amcanion y peilot a'i ddymunoldeb, hynny yw, pa un a allai'r peilot fod o fudd i'r pleidleisiwr neu'r gweinyddwyr etholiadol. Mae hefyd yn ofynnol iddo ystyried costau tebygol y peilot arfaethedig a'i ddichonoldeb. Gall Gweinidogion Cymru wneud rheoliadau o dan is-adran (3) sy'n nodi ffactorau y maent yn ystyried eu bod yn berthnasol i werthusiad y Comisiwn o'r cynigion ar gyfer peilot, a rhaid i'r Comisiwn roi sylw i ffactorau o'r fath wrth asesu'r cynnig a llunio ei adroddiad. Rhaid i awdurdod cyhoeddus sy'n cyflwyno cynnig ar gyfer peilot i'r Comisiwn o dan Bennod 3 ddarparu unrhyw wybodaeth ychwanegol y mae'r Comisiwn yn gofyn amdani a fydd yn caniatáu i'r cynnig gael ei ystyried yn llawn ac i'r adroddiad gael ei lunio'n gywir. Mae'n ofynnol i'r Comisiwn anfon copi o'r adroddiad y mae'n ei lunio at bwy bynnag a gyflwynodd y cynnig heb fod yn hwyrach na 6 wythnos ar ôl i'r cynnig ddod i law.

Adran 15 – Fforymau peilotau etholiadau Cymreig

64. O dan adran 15, mae'n ofynnol i Gomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru sefydlu fforwm lle y gellir trafod materion sy'n ymwneud â chyflwyno'r peilot yn ymarferol. Rhaid i'r fforwm hwn gynnwys swyddogion canlyniadau'r prif gynghorau sy'n cymryd rhan yn ogystal â gweinyddwyr etholiadol o'r awdurdodau hynny ac aelodau o'r Comisiwn, ond nid yw ei aelodaeth yn gyfyngedig iddynt hwy.

Adran 16 – Canllawiau ar beilotau

65. Mae adran 16 yn ei gwneud yn ofynnol i Gomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru gyhoeddi canllawiau ar gynnal peilot y mae rhaid iddynt gynnwys cyngor ynghylch y trefniadau y mae eu hangen ar gyfer y peilot, yr hyfforddiant staff sy'n ofynnol, yn ogystal â sut i redeg y peilot yn unol â'r rheoliadau peilot.

Adran 17 – Gwerthuso'r rheoliadau peilot

66. Mae adran 17 yn nodi'r trefniadau ar gyfer gwerthuso peilotau wedi iddynt ddigwydd. Rhaid i'r gwerthusiad hwn gael ei gynnal gan y Comisiwn Etholiadol, y mae rhaid iddo werthuso llwyddiant y peilot (neu fel arall) wrth gyflawni ei amcanion, a pha un a ddylid mabwysiadu'r newidiadau a wneir gan reoliadau peilot yn barhaol ai peidio. Rhaid i'r prif gyngor ar gyfer ardal y peilot ddarparu cymorth i'r Comisiwn Etholiadol wrth i'r Comisiwn lunio ei adroddiad, a rhaid i'r swyddog canlyniadau perthnasol gyhoeddi'r adroddiad o fewn mis i'w gael, oni bai bod y peilot yn un sy'n dod o fewn cylch gwaith adran 11 yn unig, ac os felly, ar y swyddog cofrestru etholiadol y mae'r ddyletswydd i gyhoeddi adroddiad Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru.

Adran 18 - Rheoliadau diwygio etholiadol

67. Mae adran 18 yn galluogi Gweinidogion Cymru i gyflwyno newidiadau parhaol sy'n debyg i'r rhai a dreialwyd mewn cynllun peilot, drwy gyfrwng rheoliadau diwygio etholiadol. Mae is-adran (1)(b) yn darparu mai dim ond os yw'r Comisiwn Etholiadol yn argymell hynny y gellir gwneud rheoliadau o'r fath. Gall rheoliadau diwygio etholiadol gymhwyso'r newid a beilotwyd i unrhyw etholiadau Cymreig, neu i'r cyfan ohonynt.

68. Caiff rheoliadau diwygio etholiadol greu, dileu neu addasu troseddau. Ond ni chaiff y rheoliadau greu nac addasu trosedd sydd, neu a ddaw, yn drosedd y caniateir ei chosbi â chyfnod o garchar sy'n hwy nag un flwyddyn pan fo'r euogfarn ar dditiad, neu sy'n hwy na'r "terfyn cymwys" ar euogfarn ddiannod. Ystyr y "terfyn cymwys" ar euogfarn ddiannod yw'r cyfnod hiraf yn y carchar y gall llys ynadon ei roi mewn cysylltiad â throsedd ddiannod (h.y. trosedd na ellir ond ei rhoi ar brawf mewn llys ynadon) ac mewn cysylltiad â throsedd neillffordd (h.y. trosedd y gellir ei rhoi ar brawf yn llys yr ynadon neu yn Llys y Goron). Diffinnir y terfyn cymwys gan adran 224(1A) o'r Cod Dedfrydu (sef y cod y darperir ar ei gyfer gan Ddeddf Dedfrydu 2020) ac ar hyn o bryd mae'n 6 mis o garchar am drosedd ddiannod a 6 mis am drosedd neillffordd. Mae'r cyfeiriad at y Cod "fel y mae'n cael effaith o bryd i'w gilydd" yn caniatáu ar gyfer y posibilrwydd y gall y naill neu'r llall o'r terfynau hyn newid yn y dyfodol. Caiff yr Ysgrifennydd Gwladol ddiwygio'r terfynau drwy reoliadau a wneir o dan baragraff 14A o Atodlen 23 i'r Cod Dedfrydu.

Adran 19 - Rheoliadau diwygio etholiadol: y weithdrefn

69. Mae adran 19 yn nodi pa un o weithdrefnau'r Senedd y mae rhaid ei dilyn wrth wneud rheoliadau diwygio etholiadol. Mae'n darparu ar gyfer cymryd camau craffu ychwanegol a chamau craffu manylach sy'n cynnwys ei gwneud yn ofynnol i Bwyllgor o'r Senedd ystyried y rheoliadau a'u goblygiadau. Bydd y Senedd hefyd yn cael mwy o amser i ystyried y rheoliadau a'u goblygiadau. Pan osodir y rheoliadau neu'r rheoliadau drafft, mae'n ofynnol i Weinidogion Cymru hefyd osod gerbron y Senedd gopi o adroddiad y Comisiwn Etholiadol ar y rheoliadau peilot sydd wedi ei lunio o dan adran 17.

70. Pan fo Gweinidogion Cymru wedi penderfynu peidio â derbyn argymhelliad pwyllgor i wneud newidiadau o sylwedd i reoliadau drafft, naill ai'n gyfan gwbl neu'n rhannol, neu'n gwneud newidiadau o sylwedd i'r rheoliadau drafft sy'n sylweddol wahanol i'r rhai sydd wedi eu hargymell gan bwyllgor, rhaid iddynt osod datganiad gerbron y Senedd sy'n nodi'r rhesymau dros y penderfyniad hwn.

Adran 20 – Cyhoeddi

71. Mae Pennod 3 o Ran 1 yn cynnwys nifer o ddarpariaethau sy'n ei gwneud yn ofynnol cyhoeddi dogfennau (gweler, er enghraifft, adran 15(7)). Mae adran 20 yn ei gwneud yn ofynnol i'r dogfennau hynny gael eu cyhoeddi'n electronig, yn ychwanegol at unrhyw fodd arall y mae'r person sydd o dan y ddyletswydd i gyhoeddi yn ystyried ei fod yn briodol.

Adran 21 – Rheoliadau: darpariaeth ategol

72. Mae adran 21 yn darparu y caiff rheoliadau peilot a rheoliadau diwygio etholiadol a wneir o dan Bennod 3 o Ran 1 o'r Ddeddf gynnwys darpariaeth ategol, gan gynnwys darpariaeth ganlyniadol, darpariaeth atodol, darpariaeth ddeilliadol, darpariaeth drosiannol, neu ddarpariaeth arbed. Caiff y rheoliadau addasu deddfiadau (pa bryd bynnag y'u gwneir) a chânt wneud darpariaeth wahanol at ddibenion gwahanol neu ar gyfer ardaloedd gwahanol.

Adran 22 – Dehongli

73. Mae adran 22 yn diffinio geiriau a thermau penodol a ddefnyddir ym Mhennod 3 o Ran 1 o'r Ddeddf.

Adran 23 - Diwygiadau canlyniadol

74. Mae'r adran hon yn cyflwyno Rhan 2 o Atodlen 1, sy'n gwneud mân ddiwygiadau a diwygiadau canlyniadol sy'n ganlyniadol ar y ddarpariaeth ym Mhennod 3 o Ran 1 o'r Ddeddf.

PENNOD 4: HYGYRCHEDD AC AMRYWIAETH: ETHOLIADAU CYMREIG

Adran 24 - Adroddiadau gan y Comisiwn Etholiadol

75. Mae adran 24 yn mewnosod adran 5A yn DPGER. Mae dyletswydd ar y Comisiwn Etholiadol o dan adran 5 o DPGER i lunio adroddiad ar weinyddiaeth pob un o etholiadau'r Senedd. Mae adran 5A(1) o DPGER fel y'i mewnosodir gan adran 24 yn creu dyletswydd i'r Comisiwn Etholiadol lunio a chyhoeddi adroddiad ar weinyddiaeth etholiadau cyffredin ar gyfer cynghorwyr i siroedd, bwrdeistrefi sirol a chymunedau yng Nghymru.

76. Mae is-adrannau (2) a (3) o adran 5A yn gosod dyletswydd ar y Comisiwn Etholiadol i gynnwys yn ei adroddiadau yn dilyn etholiadau'r Senedd ac etholiadau llywodraeth leol ddisgrifiad o'r camau y mae swyddogion canlyniadau wedi eu cymryd i gynorthwyo personau anabl i bleidleisio yn yr etholiadau hynny pan allai'r anableddau effeithio ar eu hawl i bleidleisio.

77. Mae is-adran (4) o adran 5A yn diffinio "disability" at ddibenion is-adran (3), mewn perthynas â gwneud rhywbeth, fel ei fod yn cynnwys anallu tymor byr i'w wneud. Mae hyn yr un fath â'r diffiniad o "disability" yn adran 202 o Ddeddf 1983 (sef y Ddeddf y gwneir y rheolau odani ar gyfer cynnal etholiadau llywodraeth leol) ac yn erthygl 2(1) o Orchymyn Cynulliad Cenedlaethol Cymru (Cynrychiolaeth y Bobl) 2007 (O.S. 2007/236) (sy'n cynnwys y rheolau ar gyfer cynnal etholiadau Senedd Cymru).

78. Mae is-adran (4) o adran 5A hefyd yn diffinio "returning officer" (*swyddog canlyniadau*) at ddiben y ddyletswydd yn is-adran (3) i adrodd ar gamau a gymerwyd gan swyddogion canlyniadau. Yn achos adroddiadau ar etholiadau'r Senedd, fe'i diffinnir drwy gyfeirio at orchmynion a wneir o dan adran 13 o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006 (y cyfeirir ati fel "**DLlC 2006**" o hyn ymlaen), sy'n llywodraethu'r modd y cynhelir etholiadau'r Senedd. Yn achos adroddiadau ar etholiadau llywodraeth leol, diffinnir swyddogion canlyniadau fel person a benodir o dan adran 35(1A) o Ddeddf 1983.

79. O dan y trefniadau ar gyfer ethol aelodau i Senedd Cymru a sefydlir gan Ddeddf Senedd Cymru (Aelodau ac Etholiadau) 2024, nid oes dim is-etholiadau pan fydd seddi gwag ymhlith aelodaeth Senedd Cymru. Mae adran 25(3) yn gwneud darpariaeth drosiannol fel y bydd adroddiad o dan adran 5A(3) yn ofynnol hefyd ar gyfer is-etholiad yn un o etholaethau'r Senedd cyn i ddarpariaethau Deddf Senedd Cymru (Aelodau ac Etholiadau) 2024, sy'n gwneud y newid hwnnw, ddod i rym.

Adran 25 - Arolwg o gynghorwyr ac ymgeiswyr aflwyddiannus mewn etholiadau lleol

80. Mae adran 25 yn diwygio adran 1 o Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011, sy'n ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol gynnal arolwg o gynghorwyr ac o ymgeiswyr aflwyddiannus mewn etholiadau cyngor yn eu hardal. Mae adran 25 yn dileu'r gofyniad i ffurf yr arolwg a'r cwestiynau gael eu nodi mewn rheoliadau ac, yn lle hynny, mae'n galluogi Gweinidogion Cymru i nodi'r rhain mewn cyfarwyddyd i awdurdodau lleol. Mae is-adran (4) yn mewnosod is-adran 3A ym Mesur 2011, sy'n ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru gyhoeddi unrhyw gyfarwyddyd a roddir o dan adran 1 neu adran 2 o Fesur 2011.

81. Gallai cyfarwyddyd a roddir i awdurdodau lleol o dan adran 1 (fel y'i diwygiwyd), ymhlith pethau eraill, gynnwys cwestiynau sydd wedi eu hanelu at ganfod effaith unrhyw fentrau lleol a sefydlwyd i wella amrywiaeth ymhlith yr ymgeiswyr sy'n sefyll yn yr etholiad yr ymgymerir â'r arolwg ar ei gyfer.

Adran 26 – Platfform gwybodaeth am etholiadau Cymreig

82. Mae'r darpariaethau yn adran 26 yn ymwneud â sicrhau bod gwybodaeth am etholiadau Cymreig ar gael i helpu pleidleiswyr i gymryd rhan mewn etholiadau Cymreig. Mae is-adran (1) yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru drwy reoliadau sefydlu a chynnal platfform gwybodaeth am etholiadau Cymreig sy'n darparu gwybodaeth gyfredol am etholiadau Senedd Cymru ac etholiadau cynghorau sir a chynghorau bwrdeistref sirol yng Nghymru. Mae hefyd yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud rheoliadau (ond nid yw'n ofynnol iddynt eu gwneud) ynghylch gwybodaeth a ddylai fod ar gael ar y platfform mewn perthynas ag etholiadau cynghorau cymuned ac etholiadau maerol yng Nghymru.

83. Rhaid i'r rheoliadau a wneir gan Weinidogion Cymru o dan yr adran hon hefyd ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru gyhoeddi a gosod gerbron y Senedd adroddiad ynghylch sut y maent wedi sefydlu'r platfform a'i gynnal. Rhaid i adroddiad gael ei gyhoeddi heb fod yn hwy na 12 mis ar ôl etholiad cyffredin i'r Senedd ac etholiad cyffredin i brif gyngor.

Adran 27 - Gwasanaethau i hybu amrywiaeth ymhlith personau sy'n ceisio swydd etholedig

84. Mae is-adran (1) yn gosod dyletswydd ar Weinidogion Cymru i roi trefniadau yn eu lle ar gyfer darparu gwasanaethau i hybu amrywiaeth yn nodweddion gwarchodedig ac amgylchiadau economaidd-gymdeithasol personau sy'n ceisio sefyll i gael eu hethol yn aelodau o Senedd Cymru ac o gynghorau siroedd, bwrdeistrefi sirol a chymunedau yng Nghymru.

85. Diffinnir "nodweddion gwarchodedig" at y diben hwn yn is-adran (11) fel y nodweddion gwarchodedig yn adran 4 o Ddeddf Cydraddoldeb 2010, sef—

(i) oed;
(ii) anabledd;
(iii) ailbennu rhywedd;
(iv) priodas a phartneriaeth sifil;
(v) beichiogrwydd a mamolaeth;
(vi) hil;
(vii) crefydd neu gred;

(viii) rhyw; a
(ix) cyfeiriadedd rhywiol.

86. Mae is-adran (2) yn nodi'r materion y mae rhaid i Weinidogion Cymru roi sylw iddynt wrth gyflawni'r ddyletswydd hon. Rhaid i Weinidogion Cymru ystyried a oes grwpiau o bersonau â'r un nodweddion gwarchodedig sy'n cael eu tangynrychioli ymhlith aelodaeth Senedd Cymru neu gynghorau siroedd, bwrdeistrefi sirol a chymunedau. Mae tangynrychioli i'w ystyried drwy gyfeirio at y boblogaeth a wasanaethir gan y corff sy'n cael ei ystyried (is-adran (3)).

87. Rhaid i Weinidogion Cymru roi sylw hefyd i'r canlynol—
(i) dymunoldeb lleihau'r anghydraddoldeb mewn canlyniadau sy'n deillio o anfantais economaidd-gymdeithasol, a
(ii) dymunoldeb sicrhau bod gwasanaethau ar gael i bersonau ni waeth a ydynt (neu nad ydynt) yn aelodau o blaid wleidyddol gofrestredig.

88. Mae is-adran (4) yn darparu nad yw'n ofynnol i Weinidogion Cymru ddarparu gwasanaethau mewn cysylltiad â phob grŵp a dangynrychiolir sydd wedi ei nodi yn rhinwedd is-adran (2).

89. Mae is-adran (5) yn nodi rhestr hollgynhwysol o'r gwasanaethau y caniateir eu darparu o dan y trefniadau sy'n ofynnol gan yr adran hon. Y gwasanaethau yw gwybodaeth, cyngor, hyfforddiant, coetsio a mentora, profiad gwaith, cyfarpar, a chymorth â thasgau. Mae is-adran (8) yn darparu pŵer i Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau i ychwanegu at y rhestr o wasanaethau a diwygio neu ddileu unrhyw wasanaethau a ychwanegir gan y rheoliadau.

90. Mae is-adran (6) yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru sicrhau, mewn unrhyw drefniant a roddir yn ei le o dan y ddyletswydd hon, fod Gweinidogion Cymru wedi eu gwahardd rhag gwneud penderfyniadau mewn achosion penodol ynghylch a yw unigolyn i gael gwasanaeth o dan y trefniadau.

Adran 28 - Cynlluniau cymorth ariannol i hybu amrywiaeth ymhlith personau sy'n ceisio swydd etholedig

91. Mae is-adran (1) yn galluogi Gweinidogion Cymru i ddarparu drwy reoliadau ar gyfer cynlluniau cymorth ariannol i gynorthwyo ymgeiswyr sy'n sefyll i gael eu hethol yn aelodau o Senedd Cymru neu o gyngor sir, bwrdeistref sirol neu gymuned yng Nghymru sydd ag amgylchiadau penodedig neu nodweddion penodedig i oresgyn unrhyw rwystrau rhag cymryd rhan yn yr etholiad sy'n gysylltiedig â'r nodweddion neu'r amgylchiadau hynny. Ystyr "penodedig" ac "a bennir" yw wedi ei bennu yn y rheoliadau (gweler is-adran (13)).

92. Mae is-adran (2) yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru wneud rheoliadau i roi cynllun o gymorth ariannol yn ei le i gynorthwyo ymgeiswyr anabl mewn etholiadau o'r fath i oresgyn unrhyw rwystr rhag cymryd rhan yn yr etholiad sy'n gysylltiedig â'u hanabledd.

93. Mae is-adran (7) yn ei gwneud yn ofynnol nad yw'r cynlluniau cymorth ariannol y darperir ar eu cyfer gan reoliadau o dan yr adran hon yn cael eu gweithredu'n uniongyrchol gan bersonau a eithrir. Mae'r personau a eithrir wedi eu nodi yn adran 29, ac mae'r rhestr o bersonau a eithrir yn cynnwys Gweinidogion Cymru (fel aelodau o Lywodraeth Cymru), Gweinidogion y Goron, awdurdodau lleol ac eraill.

Adran 29 – Personau a eithrir

94. Mae'r adran hon yn rhestru'r personau na chaniateir iddynt weithredu cynllun o gymorth ariannol y darperir ar ei gyfer gan reoliadau o dan adran 28.

Adran 30 – Canllawiau ar gyfer pleidiau gwleidyddol i hybu amrywiaeth ymhlith personau sy'n ceisio swydd etholedig

95. Mae is-adran (1)(a) yn gosod dyletswydd ar Weinidogion Cymru i ddyroddi canllawiau i annog pleidiau gwleidyddol cofrestredig i gasglu, crynhoi a chyhoeddi gwybodaeth benodedig am amrywiaeth ynghylch eu hymgeiswyr ar gyfer etholiadau'r Senedd. Mae'r termau 'gwybodaeth am amrywiaeth' a 'penodedig' wedi eu diffinio yn is-adran (3) o'r adran hon.

96. Mae is-adran (1)(b) yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru ddyroddi canllawiau i annog pleidiau gwleidyddol cofrestredig i ddatblygu, cyhoeddi, gweithredu ac adolygu strategaethau i hybu amrywiaeth eu hymgeiswyr ac i gynorthwyo ymgeiswyr i oresgyn rhwystrau sy'n gysylltiedig â nodweddion neu amgylchiadau penodedig. Tra bo'r canllawiau yn is-adran (1)(a) yn ymwneud ag ymgeiswyr ar gyfer etholiadau'r Senedd, mae'r canllawiau a gyhoeddir o dan is-adran (1)(b) yn ymwneud ag ymgeiswyr ar gyfer pob etholiad Cymreig (a ddiffinnir yn is-adran (3)).

97. Mae is-adran (2) yn darparu bod rhaid i Weinidogion Cymru gyhoeddi canllawiau o dan yr adran hon; a hynny cyn 1 Mai 2025. Wedi hynny, rhaid i Weinidogion Cymru adolygu'r canllawiau a gyhoeddir o bryd i'w gilydd, gan roi sylw i'r cylch etholiadau sy'n berthnasol i is-adrannau (1)(a) a (b).

98. Mae is-adran (3) yn diffinio termau penodol a ddefnyddir yn yr adran hon.

PENNOD 5: CYLLID YMGYRCHU

Adran 32 - Gwariant tybiannol: ymgeiswyr mewn etholiadau llywodraeth leol

99. Mae adran 32 yn dileu'r eithriad yn adran 90C(1A) o Ddeddf 1983 fel bod y ddarpariaeth yn adran 90C(1A) sy'n egluro ystyr gwariant tybiannol yr eir iddo ar ran ymgeisydd hefyd yn gymwys i etholiad yng Nghymru o dan Ddeddf Llywodraeth Leol 1972.

Adran 33 - Gwariant tybiannol a gwariant gan drydydd parti: etholiadau Senedd Cymru

100. Mae adran 33 yn diwygio adrannau 73(1A), 86(1A), a 94(8A) o DPGER, a pharagraff 3(11) o Atodlen 8A iddi, fel bod y darpariaethau mewn perthynas â gwariant tybiannol gan bleidiau gwleidyddol a thrydydd partïon hefyd yn gymwys i gyfnodau ymgyrchu ar gyfer etholiadau Senedd Cymru.

Adran 34 - Codau ymarfer ar dreuliau

101. Mae adran 34(1) yn diwygio paragraff 14A o Atodlen 4A i Ddeddf 1983 sy'n galluogi'r Comisiwn Etholiadol i lunio cod ymarfer sy'n rhoi canllawiau ar dreuliau etholiad ar gyfer ymgeiswyr mewn etholiadau llywodraeth leol yng Nghymru. Mae'r diwygiad yn egluro y gall y canllawiau ymdrin â chymhwyso'r rheolau mewn perthynas â threuliau yr eir iddynt, gan sicrhau bod y codau ymarfer yn ddigon eang er mwyn cynnwys esboniad o'r rheolau ar bob math o wariant.

102. Mae'r adran hon hefyd yn diwygio adran 156(3)(aa) o DPGER fel nad yw unrhyw weithdrefn gan y Senedd yn gymwys i orchymyn a wneir gan Weinidogion Cymru sy'n dwyn i rym god ymarfer a luniwyd gan y Comisiwn Etholiadol mewn perthynas â threuliau etholiad mewn etholiadau i Senedd Cymru o dan Atodlen 8 i DPGER. Mae'r adran hefyd yn gwneud diwygiadau pellach, mwy cyffredinol i adran 156 i egluro'r gweithdrefnau sy'n gymwys i offerynnau statudol a wneir gan Weinidogion Cymru o dan ddarpariaethau DPGER.

Adran 35 - Personau awdurdodedig nad yw'n ofynnol iddynt dalu drwy asiant etholiad

103. Mae adran 35 yn diwygio adran 73(5)(ca) o Ddeddf 1983, a fewnosodwyd gan Ddeddf Etholiadau 2022, er mwyn galluogi gwneud taliadau ar ran ymgeisydd neu ymgyrch yn ystod ymgyrch etholiad llywodraeth leol yng Nghymru gan berson awdurdodedig heblaw asiant etholiad. Bwriedir i hyn roi eglurder i drydydd partïon sydd wedi eu hawdurdodi gan ymgeisydd neu asiant i'w hyrwyddo, o dan adran 75 o Ddeddf 1983. Mae'r diwygiad yn sicrhau bod trydydd partïon yn gallu mynd i dreuliau awdurdodedig, a thalu amdanynt, o dan adran 75, yn hytrach na bod rhaid talu'r treuliau drwy asiant yr ymgeisydd y maent yn ei hyrwyddo.

Adran 36 - Cyfyngu ar ba drydydd partïon a gaiff fynd i wariant a reolir

104. Mae adran 36 yn cyflwyno cyfyngiad pellach ar drydydd partïon a gaiff fynd i wariant a reolir (gan gynnwys gwariant tybiannol a reolir) mewn cysylltiad ag ymgyrch etholiad i'r Senedd. Mae'n gwneud hyn drwy fewnosod adran newydd 89B yn DPGER, sy'n darparu mai dim ond y trydydd partïon hynny a fyddai'n dod o fewn y categorïau o drydydd partïon a restrir yn adran 88(2) o Ddeddf 2000 sy'n gallu mynd i dreuliau o ran gwariant a reolir uwchlaw trothwy *de minimis* o £700 yn ystod cyfnod rheoleiddiedig datganoledig Cymreig. Mae adran 89B a fewnosodir hefyd yn cynnwys trosedd neillffordd o awdurdodi treuliau yn groes i'r adran, sy'n drosedd y gellir ei chosbi drwy ddirwy.

Adran 37 - Trydydd partïon sy'n gallu rhoi hysbysiad

105. Mae adran 37 yn mewnosod adran 88(11) a (12) yn DPGER, er mwyn caniatáu i Weinidogion Cymru ddiwygio'r rhestr yn adran 88(2) o drydydd partïon sy'n gallu mynd i wariant a reolir yn ystod cyfnod rheoleiddiedig datganoledig Cymreig. Gellir ychwanegu trydydd partïon at y rhestr neu eu dileu ohoni, neu gellir amrywio'r rhestr, ond dim ond pan fo'r Comisiwn Etholiadol yn argymell hynny y gellir dileu neu amrywio. Effaith adran 37(3) yw y bydd unrhyw orchmynion a wneir gan Weinidogion Cymru o dan adran 88(11) o DPGER yn ddarostyngedig i weithdrefn penderfyniad cadarnhaol y Senedd.

Adran 38 - Cod ymarfer ar reolaethau sy'n ymwneud â thrydydd partïon

106. Er mwyn cynorthwyo trydydd partïon i ddeall y cyfyngiadau ar wariant, mae adran 38 yn mewnosod is-adran (1A) yn adran 100A o DPGER, a fewnosodwyd yn DPGER gan Ddeddf Etholiadau 2022. Mae'r is-adran hon yn ei gwneud yn ofynnol i'r Comisiwn Etholiadol lunio cod ymarfer ar wariant a reolir gan drydydd partïon yn ystod cyfnod rheoleiddiedig datganoledig Cymreig. Mae adran 38(4) yn mewnosod adran 100C yn DPGER sy'n nodi'r broses y mae rhaid i'r Comisiwn Etholiadol ei dilyn wrth lunio'r cod ymarfer, sy'n cynnwys ymgynghori â Senedd Cymru, ac unrhyw bersonau eraill y mae'r Comisiwn Etholiadol yn ystyried eu bod yn briodol. Mae adran 100C hefyd yn nodi'r broses sydd i'w dilyn cyn mabwysiadu cod a gynigir gan y Comisiwn o dan adran 100A(1A) o DPGER. Effaith adran 38(5) yw nad yw unrhyw weithdrefn gan y Senedd yn gymwys i orchymyn a wneir o dan adran 100C(8).

Adran 39 - Diwygiadau canlyniadol

107. Mae adran 39 yn cyflwyno Rhan 3 o Atodlen 1, sy'n cynnwys nifer o fân ddiwygiadau a diwygiadau canlyniadol i DPGER. Mae'r diwygiadau o sylwedd a wneir i DPGER gan y Ddeddf yn cyfeirio at etholiadau Senedd Cymru, ac effaith y diwygiadau pellach yn Rhan 3 o Atodlen 1 yw sicrhau bod cysondeb yn DPGER drwyddi draw pan fydd yn cyfeirio at yr etholiadau hynny.

RHAN 2 CYRFF ETHOLEDIG A'U HAELODAU

PENNOD 1: TREFNIADAU AR GYFER LLYWODRAETH LEOL

Adran 40 – Ystyriaethau ar gyfer adolygiad o drefniadau etholiadol prif ardal

108. Mae adran 40 yn amnewid adran 30(1) o Ddeddf 2013 ac yn nodi ystyriaethau diwygiedig ar gyfer adolygiad o drefniadau etholiadol prif ardal. Mae'r materion y mae rhaid eu hystyried yn cynnwys dymunoldeb cael cymhareb o etholwyr llywodraeth leol i nifer yr aelodau sydd yr un fath neu mor debyg â phosibl ym mhob ward etholiadol o'r brif ardal; maint, siâp a hygyrchedd daearyddol ward etholiadol; a chynnal cwlwm lleol gan gynnwys cwlwm lleol sy'n gysylltiedig â defnyddio'r Gymraeg.

Adran 41 – Y cyfnod adolygu ar gyfer adolygiadau prif ardal

109. Mae adran 41 yn diwygio adran 29 o Ddeddf 2013 drwy newid hyd y cylch o adolygiadau o drefniadau etholiadol ar gyfer prif ardaloedd o 10 i 12 mlynedd ac ailosod dyddiad dechrau'r cylchoedd yn 30 Medi 2023. Mae'r diwygiad hefyd yn galluogi Gweinidogion Cymru i ddiwygio hyd y cylch a'r dyddiad ailosod drwy reoliadau.

Adran 42 – Adolygu ffiniau atfor

110. Mae adran 42 yn diwygio adran 28 o Ddeddf 2013 i egluro bod y Comisiwn yn gallu adolygu ffiniau atfor mwy nag un ardal llywodraeth leol pan fydd yn cynnal adolygiad o dan adran 28.

Adran 43 - Argymhellion a phenderfyniadau sy'n deillio o adolygiad etholiadol: dyletswydd i roi sylw i sylwadau

111. Mae adran 43 yn diwygio adran 37 o Ddeddf 2013 i egluro na all Gweinidogion Cymru weithredu unrhyw argymhelliad na phenderfynu peidio â chymryd unrhyw gamau ar sail argymhellion mewn perthynas ag adolygiad etholiadol nes bod o leiaf chwe wythnos wedi mynd heibio gan ddechrau â'r diwrnod y daw argymhellion yr adolygiad i law Gweinidogion Cymru. Hefyd, pan fydd Gweinidogion Cymru yn ystyried adroddiad terfynol ar adolygiad o drefniadau etholiadol, rhaid iddynt roi sylw i unrhyw sylwadau a gyflwynir iddynt yn ystod y cyfnod 'sylwadau' chwe wythnos.

112. Mae'r adran hon hefyd yn gwneud diwygiadau tebyg i adrannau 38 a 39 o Ddeddf 2013 mewn perthynas â'r swyddogaethau a arferir gan y Comisiwn mewn cysylltiad ag adroddiadau ar newidiadau i ffiniau cymuned a swyddogaethau a arferir gan gynghorau sir neu gynghorau bwrdeistref sirol mewn cysylltiad â threfniadau etholiadol cymuned.

Adran 44 - Enwau wardiau etholiadol

113. Mae adran 44 yn ei gwneud yn ofynnol i'r Comisiwn a'r cyngor sir neu'r cyngor bwrdeistref sirol ystyried enwi wardiau etholiadol fel rhan o'i weithdrefn ymgynghori ragadolygu.

114. Mae'n mewnosod adran 36A yn Neddf 2013 sy'n ei gwneud yn ofynnol i'r Comisiwn a chynghorau sir neu gynghorau bwrdeistref sirol (yn ôl y digwydd), yn achos wardiau etholiadol sydd ag enwau gwahanol at ddibenion nodi'r wardiau wrth gyfathrebu drwy'r Gymraeg a'r Saesneg, bennu enwau neu enwau arfaethedig Cymraeg a Saesneg y wardiau etholiadol yn y fersiwn Gymraeg a'r fersiwn Saesneg o'u hadroddiadau adolygu drafft a phellach.

115. Rhaid rhoi sylw i unrhyw sylwadau a gyflwynwyd gan Gomisiynydd y Gymraeg ynghylch orgraff enwau wardiau etholiadol, a all gynnwys enwau wardiau etholiadol mewn un iaith yn unig.

Adran 45 – Ymgynghori ar adolygiadau

116. Mae adran 45 yn diwygio adran 34 o Ddeddf 2013 er mwyn ei gwneud yn ofynnol i'r Comisiwn neu, yn ôl y digwydd, gyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol, cyn cynnal adolygiad, ddod â'r adolygiad hwnnw i sylw aelodau o'r cyhoedd yr effeithir arnynt gan yr adolygiad.

117. Mae'n gwneud diwygiadau tebyg i adran 35 o Ddeddf 2013 i'w gwneud yn ofynnol i'r Comisiwn neu, yn ôl y digwydd, gyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol ymgynghori ag aelodau o'r cyhoedd yr effeithir arnynt gan yr adolygiad wrth gynnal adolygiad. Rhaid i'r Comisiwn neu gyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol roi cyhoeddusrwydd i'r ffaith y caniateir cyflwyno sylwadau yn ystod y cyfnod ymgynghori cyhoeddus a nodi pryd y mae'r cyfnod ymgynghori cyhoeddus yn dechrau ac yn dod i ben. Mae'r adran hon hefyd yn diwygio adran 36 o Ddeddf 2013 i gyfeirio at y 'cyfnod ymgynghori cyhoeddus' a ddiffinnir yn adran 35(4) o Ddeddf 2013.

Adran 46 - Ystyr "ymgyngoreion gorfodol" yn Rhan 3 o Ddeddf 2013

118. Mae adran 46 yn diwygio adran 34(3) o Ddeddf 2013 drwy ychwanegu awdurdodau Parciau Cenedlaethol, awdurdodau Iechyd Porthladd a Chomisiynydd y Gymraeg at y rhestr o gyrff y mae rhaid ymgynghori â hwy mewn perthynas ag adolygiad o dan Ran 3 o Ddeddf 2013.

Adran 47 - Argymhellion a phenderfyniadau sy'n deillio o adolygiad etholiadol: y cyfnod cyn etholiad lleol

119. Mae adran 47 yn diwygio adran 29(8) o Ddeddf 2013 i newid y cyfnod pan na chaniateir i'r Comisiwn wneud na chyhoeddi unrhyw argymhellion sy'n ymwneud â threfniadau etholiadol cyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol o 9 i 12 mis.

120. Mae hefyd yn diwygio adran 37 o Ddeddf 2013 i wahardd Gweinidogion Cymru rhag arfer eu swyddogaethau o dan adran 37(1) yn y chwe mis cyn etholiad cyffredin llywodraeth leol (sef yr etholiad i bob sedd ym mhob cyngor a gynhelir unwaith bob pum mlynedd).

Adran 48 - Y dyddiad cau ar gyfer cwblhau adolygiadau

121. Mae adran 48 yn diwygio Deddf 2013 drwy fewnosod adran newydd 36B. Mae hyn yn ei gwneud yn ofynnol i'r Comisiwn neu gyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol (yn ôl y digwydd) gyhoeddi datganiad sy'n pennu'r diwrnod y mae adolygiad yn dechrau ac mae'n ei gwneud yn ofynnol i'r Comisiwn neu gyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol wneud pob ymdrech i gyhoeddi ei adroddiadau pellach o fewn y dyddiadau cau fel y'u pennir. Nid yw methu â chadw at yr amserlen yn annilysu'r adolygiad. Ni ddylai'r amserlen ar gyfer adolygiadau o ffiniau prif ardaloedd, siroedd wedi eu cadw a threfniadau etholiadol ar gyfer prif ardal fod yn fwy na 12 mis o ran hyd, ni ddylai'r amserlen ar gyfer adolygiadau o ffiniau atfor fod yn fwy na 18 mis o ran hyd ac, ar gyfer adolygiadau o ffiniau cymunedau ac o drefniadau etholiadol cymunedau, ni ddylai fod yn fwy na 24 mis o ran hyd.

Adran 49 - Y dyddiad cau ar gyfer cwblhau gweithredu

122. Mae adran 49 yn diwygio adran 37 o Ddeddf 2013 drwy ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru wneud pob ymdrech i wneud penderfyniad ar bob argymhelliad a gânt o dan adran 37(1) o Ddeddf 2013, mewn perthynas ag adolygiad, o fewn tri mis i gael yr argymhellion. Rhaid i Weinidogion Cymru hefyd gyhoeddi datganiad sy'n nodi eu penderfyniad mewn cysylltiad â phob argymhelliad. Mae'r dyddiad y cyhoeddir y datganiad i'w drin fel dyddiad y penderfyniad. Nid yw methu â chydymffurfio â'r ddyletswydd hon yn annilysu unrhyw orchymyn neu unrhyw benderfyniad.

123. Diwygir adrannau 38 a 39 o Ddeddf 2013 i osod dyletswydd debyg ar y Comisiwn mewn perthynas â'i benderfyniadau ar yr argymhellion y mae'n eu cael oddi wrth gynghorau sir neu gynghorau bwrdeistref sirol mewn cysylltiad â newidiadau i ffiniau cymunedau, ac ar gynghorau sir neu gynghorau bwrdeistref sirol mewn cysylltiad â threfniadau etholiadol cymunedau.

Adran 50 - Cyfarwyddydau i oedi adolygiadau

124. Mae adran 50 yn diwygio adran 48 o Ddeddf 2013 i alluogi Gweinidogion Cymru i ddyroddi cyfarwyddyd i oedi adolygiad sy'n cael ei gynnal o dan Ran 3 o Ddeddf 2013. Ni chaiff Gweinidogion Cymru ddefnyddio'r pŵer hwn i oedi adolygiad am gyfnod sy'n fwy na chyfanswm o 9 mis. Pan fydd adolygiad yn cael ei oedi, nid yw cyfnod yr oedi i'w ystyried at ddiben cyfrifo hyd y cyfnodau o dan adran 36B(2) i (5).

Adran 51 - Adolygiadau cymuned a gweithredu

125. Mae adran 51 yn diwygio adran 22 o Ddeddf 2013 i'w gwneud yn ofynnol i gyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol gyhoeddi adroddiad blynyddol heb fod yn hwyrach na 1 Gorffennaf bob blwyddyn ar y modd y cyflawnodd ei swyddogaethau o dan Ran 3 o Ddeddf 2013 ac adran 76 o Ddeddf Llywodraeth Leol 1972. Dylai'r adroddiad hwn egluro'r modd y cyflawnodd ei swyddogaethau i'r graddau y mae'r swyddogaethau'n ymwneud ag enwau cymunedau, newidiadau i ffiniau cymunedau, newidiadau i gynghorau cymuned a threfniadau etholiadol cymunedau yn ystod y flwyddyn. Rhaid anfon copi o'r adroddiad i'r Comisiwn ac at Weinidogion Cymru.

126. Mae'r adran hon hefyd yn diwygio adran 31 o Ddeddf 2013 i egluro dyletswydd cyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol i gynnal adolygiad o'r trefniadau etholiadol ar gyfer pob cymuned yn ei ardal o leiaf unwaith ym mhob cyfnod adolygu (12 mlynedd). Caiff Gweinidogion Cymru wneud rheoliadau i ddiwygio hyd y cyfnod adolygu, a'i ddyddiad dechrau.

127. Mae'r adran hon hefyd yn diwygio adran 33(3) o Ddeddf 2013 i'w gwneud yn ofynnol i gynghorau sir neu gynghorau bwrdeistref sirol roi sylw i ystyriaethau daearyddol arbennig, yn benodol maint, siâp a hygyrchedd ward gymunedol, ynghyd ag unrhyw gwlwm lleol sy'n gysylltiedig â defnyddio'r Gymraeg, wrth gynnal adolygiad o drefniadau etholiadol cymuned.

Adran 52 - Hysbysiad o benderfyniadau ynghylch statws cymunedau fel trefi

128. Mae adran 52 yn diwygio adran 245B o Ddeddf Llywodraeth Leol 1972 i'w gwneud yn ofynnol i gyngor cymuned roi hysbysiad electronig o unrhyw benderfyniad y mae'n ei basio o dan adran 245B(1) neu (6) (cymuned i gael statws tref, neu i beidio â chael statws tref) i Weinidogion Cymru, i'r cyngor sir neu'r cyngor bwrdeistref sirol perthnasol ac i'r Comisiwn.

Adran 53 - Cyhoeddi gorchmynion o dan Ran 3 o Ddeddf 2013

129. Mae adran 53 yn diwygio Deddf 2013 drwy fewnosod adran 49ZA. Mae'r adran hon yn ei gwneud yn ofynnol i gynghorau sir neu gynghorau bwrdeistref sirol a'r Comisiwn gyhoeddi ar eu gwefannau gopïau o'r holl orchmynion y maent yn eu gwneud o dan Ran 3 o Ddeddf 2013 a hefyd y rhai a wneir gan gyrff eraill sy'n gallu gwneud gorchmynion o dan yr un Rhan. Yn achos yr olaf, mae'n ofynnol i gynghorau sir neu gynghorau bwrdeistref sirol gyhoeddi'r gorchmynion hynny sy'n berthnasol i'w hardal hwy yn unig.

130. Mae'r adran hefyd yn ei gwneud yn ofynnol i ba gorff bynnag sydd wedi gwneud gorchymyn o dan Ran 3 o Ddeddf 2013 anfon copi o'r gorchymyn hwnnw i'r cyrff eraill sy'n gallu gwneud gorchmynion o dan Ran 3, neu eu hysbysu bod y gorchymyn hwnnw wedi ei wneud.

131. Nid yw'r gofyniad hwn yn gymwys ond i orchmynion a wneir ar ôl i adran 49ZA ddod i rym.

Adran 54 - Cyhoeddi rhestrau cyfredol o gymunedau a chynghorau cymuned

132. Mae adran 54 yn diwygio Deddf 2013 drwy fewnosod adran 49ZB. Mae'r adran hon yn ei gwneud yn ofynnol i bob cyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol gyhoeddi a chynnal ar ei wefan restr gyfredol o'r holl gymunedau a chynghorau cymuned yn ei ardal, gyda'u henwau presennol. Mae hefyd yn ei gwneud yn ofynnol i'r Comisiwn wneud yr un peth ar gyfer yr holl gymunedau a chynghorau cymuned yng Nghymru. O ran cymunedau a chynghorau cymuned a chanddynt enwau at ddiben cyfathrebu drwy'r Gymraeg a'r Saesneg, dylai'r rhestr ddangos yr enwau Cymraeg a Saesneg gyda'i gilydd ni waeth a yw'r rhestr yn cael ei chyrchu drwy'r Gymraeg ynteu drwy'r Saesneg.

Adran 55 – Darpariaeth drosiannol

133. Mae adran 55 yn galluogi unrhyw adolygiad a gynhelir o dan Ran 3 o Ddeddf 2013 sy'n cael ei gynnal pan ddaw Pennod 1 i rym i gael ei gwblhau o dan y trefniadau a oedd yn gymwys pan gychwynnwyd yr adolygiad. Mae hefyd yn sicrhau bod Rhan 3 o Ddeddf 2013 a'r holl orchmynion a rheoliadau a wneir o dan y Rhan honno cyn i Bennod 1 ddod i rym yn parhau i gael effaith at ddibenion adolygiadau o'r fath.

PENNOD 2: CYDNABYDDIAETH ARIANNOL AELODAU ETHOLEDIG

Adran 56 - Diddymu Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol

134. Mae adran 56 yn diddymu Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol ac yn dileu o Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 ddarpariaethau sy'n ymwneud â swyddogaethau ac aelodaeth y Panel.

Adran 57 - Swyddogaethau Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru sy'n ymwneud â chydnabyddiaeth ariannol

135. Mae adran 57 yn mewnosod Rhan 5A yn Neddf 2013 sy'n nodi swyddogaethau'r Comisiwn mewn cysylltiad â thaliadau a phensiynau i aelodau o awdurdodau perthnasol yng Nghymru (fel y'u diffinnir yn adran newydd 69C(2) o Ddeddf 2013) a thaliadau i gyn-aelodau o awdurdodau lleol yng Nghymru. Mae Rhan 5A yn cynnwys y darpariaethau a ganlyn:

Adran 69A – Swyddogaeth sy'n ymwneud â thaliadau i aelodau

136. Mae adran 69A yn nodi swyddogaethau'r Comisiwn mewn cysylltiad â thaliadau i aelodau o awdurdod perthnasol. Ar gyfer y flwyddyn ariannol sy'n dechrau ar 1 Ebrill 2025 ac ar gyfer pob blwyddyn ariannol ddilynol, rhaid i'r Comisiwn benderfynu ar y materion perthnasol y mae'n ofynnol i awdurdod perthnasol wneud taliadau i aelodau o'r awdurdod amdanynt, neu yr awdurdodir awdurdod perthnasol i wneud taliadau i aelodau o'r awdurdod amdanynt.

137. Diffinnir "materion perthnasol" yn is-adran (2) fel materion sy'n ymwneud â busnes swyddogol aelodau (fel y'i diffinnir yn adran 69A(11)) neu gyfnodau o absenoldeb teuluol y mae gan aelodau hawlogaeth i'w cael o dan Ran 2 o Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011.

138. Mae is-adran (3) yn ei gwneud yn ofynnol i'r Comisiwn osod y swm y mae rhaid ei dalu i aelod neu'r uchafswm y gellir ei dalu i aelod. Caiff y Comisiwn benderfynu na ellir talu taliadau i fwy na chyfran benodedig neu nifer penodedig o aelodau awdurdod perthnasol. Ni all y gyfran neu'r nifer (yn ôl y digwydd) fod yn fwy na 50% oni bai bod Gweinidogion Cymru yn rhoi eu cydsyniad.

139. Caiff y Comisiwn osod canran uchaf neu gyfradd uchaf arall yr addasiad y gall awdurdod perthnasol ei gwneud, ar gyfer blwyddyn ariannol, i'r symiau a oedd ag effaith mewn cysylltiad â materion perthnasol ar gyfer y flwyddyn ariannol flaenorol. Gellir gosod mynegrif hefyd.

140. Wrth osod swm, gwneud penderfyniad neu osod cyfradd neu fynegrif, rhaid i'r Comisiwn ystyried effaith ariannol debygol ei benderfyniadau ar awdurdodau perthnasol.

Adran 69B - Swyddogaethau sy'n ymwneud â phensiynau aelodau

141. Mae adran 69B yn ei gwneud yn ofynnol i'r Comisiwn benderfynu ar y disgrifiadau o aelodau awdurdod perthnasol y mae'n ofynnol i awdurdod perthnasol dalu pensiwn mewn cysylltiad â hwy. Nid yw hyn yn cynnwys aelodau cyfetholedig o awdurdodau perthnasol sy'n gymwys i fod yn aelodau o'r Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol. Rhaid i'r Comisiwn hefyd benderfynu ar y materion perthnasol y mae'n ofynnol i awdurdod perthnasol dalu pensiwn mewn cysylltiad â hwy.

Adran 69C - Awdurdodau perthnasol, aelodau etc.

142. Mae adran 69C yn diffinio termau penodol a ddefnyddir yn Rhan 5A o Ddeddf 2013, gan gynnwys "awdurdod perthnasol" ac "aelodau awdurdod perthnasol" ac mae hefyd yn cynnwys pŵer i bennu awdurdod perthnasol mewn rheoliadau o dan is-adran (2)(e).

Adran 69D - Swyddogaethau sy'n ymwneud â thaliadau ailsefydlu

143. Mae adran 69D yn ei gwneud yn ofynnol i'r Comisiwn wneud penderfyniadau penodol am daliadau ailsefydlu. Mae taliad ailsefydlu yn daliad i berson sy'n peidio â bod yn aelod o awdurdod lleol ar ddiwedd tymor ei swydd; a oedd, pan oedd yn ei swydd, yn aelod o awdurdod lleol (fel y'i diffinnir yn adran 72 o Ddeddf 2013) o ddisgrifiad a bennir mewn rheoliadau a wneir gan Weinidogion Cymru; sydd wedi sefyll i gael ei ailethol i fod yn aelod o'r un awdurdod; ac nad yw wedi ei ddychwelyd i'w swydd yn yr etholiad hwnnw.

144. Rhaid i'r Comisiwn benderfynu ar faterion megis swm y taliad ailsefydlu sydd i'w dalu, yr amodau cymhwyso i gael taliad a'r uchafswm sydd i'w dalu. Rhaid i'r Comisiwn ystyried yr effaith ariannol debygol ar awdurdodau lleol a rhaid iddo adolygu penderfyniadau cyn pob etholiad cyffredin llywodraeth leol gan ddechrau â'r etholiad sydd i'w gynnal ym mis Mai 2027.

Adran 69E - Adroddiadau blynyddol ar dâl mewn perthynas ag aelodau o awdurdodau perthnasol

145. Mae adran 69E yn ei gwneud yn ofynnol i'r Comisiwn lunio a chyhoeddi adroddiad blynyddol ar gydnabyddiaeth ariannol ("tâl" yn Neddf 2013) ynghylch arfer ei swyddogaethau o dan Ran 5A heb fod yn hwyrach na 28 Chwefror yn y flwyddyn ariannol cyn y flwyddyn ariannol y mae'r adroddiad yn ymwneud â hi neu unrhyw ddyddiad diweddarach y mae'r Comisiwn a Gweinidogion Cymru yn cytuno arno. Rhaid i'r adroddiad gynnwys yr wybodaeth a nodir yn yr adran.

Adran 69F - Adroddiadau atodol ar dâl

146. Mae adran 69F yn galluogi'r Comisiwn i lunio a chyhoeddi un neu ragor o adroddiadau atodol ar gydnabyddiaeth ariannol i'w adroddiad diweddaraf ar gydnabyddiaeth ariannol. Caiff yr adroddiad atodol amrywio darpariaeth a wnaed yn yr adroddiad blynyddol hwnnw ar gydnabyddiaeth ariannol neu wneud unrhyw ddarpariaeth y gallai'r adroddiad blynyddol ar gydnabyddiaeth ariannol fod wedi ei gwneud.

Adran 69G - Darpariaeth bellach ynghylch adroddiadau blynyddol ar dâl ac adroddiadau atodol ar dâl

147. Mae adran 69G yn ei gwneud yn ofynnol i'r Comisiwn, cyn cyhoeddi adroddiad blynyddol ar gydnabyddiaeth ariannol neu adroddiad atodol ar gydnabyddiaeth ariannol, anfon drafft o'r adroddiad hwnnw i gyrff penodol ac at bersonau penodol a chyhoeddi'r adroddiad drafft cyn gynted ag y bo'n ymarferol ar ôl ei anfon. Wrth lunio adroddiad blynyddol ar gydnabyddiaeth ariannol neu adroddiad atodol ar gydnabyddiaeth ariannol, rhaid i'r Comisiwn ystyried yr adroddiad blynyddol diwethaf ar gydnabyddiaeth ariannol ac unrhyw adroddiad atodol ar gydnabyddiaeth ariannol a sylwadau sydd wedi dod i law ynghylch yr adroddiadau hyn a'r adroddiadau drafft.

Adran 69H - Cyfarwyddiadau i ailystyried adroddiadau drafft

148. Mae adran 69H yn galluogi Gweinidogion Cymru i gyfarwyddo'r Comisiwn i ailystyried darpariaeth mewn adroddiad drafft blynyddol neu adroddiad drafft atodol ar gydnabyddiaeth ariannol. Mae'n nodi'r wybodaeth y mae rhaid ei phennu mewn cyfarwyddyd, gan gynnwys y rheswm dros roi'r cyfarwyddyd a dyddiad penodedig ar gyfer ymateb. Nid oes rhwymedigaeth ar y Comisiwn i amrywio'r adroddiad drafft ond rhaid iddo ymateb a chynnwys ei resymeg os yw'n penderfynu peidio ag amrywio'r adroddiad drafft.

Adran 69I - Dyletswyddau'r Comisiwn o ran cyhoeddi a hysbysu mewn perthynas ag adroddiadau

149. Mae adran 69I yn nodi dyletswyddau mewn cysylltiad â chyhoeddi'r adroddiadau blynyddol ac atodol ar gydnabyddiaeth ariannol, gan gynnwys y gofyniad bod y Comisiwn yn caniatáu cyfnod o wyth wythnos o leiaf ar gyfer ymgynghori ar adroddiad drafft cyn cyhoeddi adroddiad atodol ar gydnabyddiaeth ariannol a'r gofyniad bod y Comisiwn yn cyhoeddi'r adroddiadau ar gydnabyddiaeth ariannol ar ei wefan ac mewn unrhyw ffordd arall y mae'r Comisiwn yn ystyried ei bod yn briodol.

Adran 69J - Gofynion gweinyddol ar gyfer awdurdodau perthnasol mewn adroddiadau

150. Mae adran 69J yn galluogi adroddiadau blynyddol ar gydnabyddiaeth ariannol i'w gwneud yn ofynnol i awdurdodau perthnasol roi systemau gweinyddol yn eu lle er mwyn osgoi dyblygu taliadau mewn cysylltiad â materion perthnasol a cheisiadau am daliad mewn cysylltiad â'r un materion perthnasol. Gall yr adroddiadau hyn hefyd gynnwys gofynion y Comisiwn ar gyfer cadw cofnodion o daliadau a wneir o dan Ran 5A.

Adran 69K - Gofynion cyhoeddi ar gyfer awdurdodau perthnasol mewn adroddiadau

151. Mae adran 69K yn galluogi'r Comisiwn i nodi yn ei adroddiad blynyddol ar gydnabyddiaeth ariannol wybodaeth y mae'n ofynnol i awdurdodau perthnasol ei chyhoeddi.

Adran 69L - Monitro cydymffurfedd â gofynion y Comisiwn

152. Mae adran 69L yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau perthnasol gydymffurfio ag unrhyw ofyniad a nodir mewn adroddiad blynyddol ar gydnabyddiaeth ariannol neu adroddiad atodol ar gydnabyddiaeth ariannol ac mae'n galluogi'r Comisiwn i fonitro gweithrediad a'r modd y rheolir y taliadau a wneir gan awdurdodau perthnasol. Gall y Comisiwn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau perthnasol ddarparu gwybodaeth iddo am faterion gan gynnwys materion mewn cysylltiad â thaliadau a wneir mewn cysylltiad â materion perthnasol, pensiynau perthnasol, a thaliadau ailsefydlu. Rhaid i awdurdodau perthnasol gydymffurfio ag unrhyw ofyniad o'r fath.

Adran 69M - Cyfarwyddiadau i orfodi cydymffurfedd â gofynion y Comisiwn

153. Mae adran 69M yn galluogi Gweinidogion Cymru, os ydynt wedi eu bodloni bod awdurdod wedi methu â chydymffurfio â gofyniad mewn adroddiad blynyddol neu adroddiad atodol ar gydnabyddiaeth ariannol, i roi cyfarwyddyd sy'n ei gwneud yn ofynnol i'r awdurdod gydymffurfio â'r gofyniad hwnnw. Mae'r adran yn nodi'r materion y mae rhaid eu pennu yn y cyfarwyddyd.

Adran 69N - Aelodau sy'n dymuno ymwrthod â thaliadau

154. Mae adran 69N yn galluogi person i ildio ei hawlogaeth i gael taliadau, naill ai'n gyfan gwbl neu'n rhannol fel y penderfynir gan y person hwnnw. Gan ei bod yn ofynnol i awdurdodau wneud taliadau penodol i aelodau, mae adran 69N(2) yn galluogi awdurdodau i beidio â thalu lwfansau mewn amgylchiadau pan fo aelod wedi dewis ymwrthod â thaliad drwy hysbysiad ysgrifenedig.

Adran 69O - Cadw taliadau yn ôl

155. Mae adran 69O yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod perthnasol gadw yn ôl daliadau i berson:

a) sydd wedi ei atal dros dro (neu wedi ei atal dros dro yn rhannol) rhag bod yn aelod yn rhinwedd Rhan 3 o Ddeddf Llywodraeth Leol 2000 neu
b) sydd wedi ei rwystro rhag gweithredu fel aelod o awdurdod lleol yng Nghymru o dan adran 80A(6) o Ddeddf Llywodraeth Leol 1972.

156. Mae'r adran hefyd yn galluogi Gweinidogion Cymru i ddyroddi cyfarwyddydau i awdurdodau perthnasol (ar ôl ymgynghori â'r Comisiwn) i gadw taliadau yn ôl mewn cysylltiad â'r materion perthnasol a bennir yn y cyfarwyddyd neu i beidio â gwneud taliad ailsefydlu.

157. Mae'r adran hon hefyd yn galluogi awdurdodau perthnasol i'w gwneud yn ofynnol i berson wneud ad-daliadau mewn amgylchiadau penodol ac mae'n galluogi awdurdodau lleol i adennill taliadau mewn amgylchiadau penodol.

Adran 69P - Canllawiau

158. Mae adran 69P yn galluogi'r Comisiwn i ddyroddi canllawiau i awdurdodau perthnasol ynghylch sut i gydymffurfio â gofynion o dan Ran 5A. Mae hefyd yn galluogi Gweinidogion Cymru i ddyroddi canllawiau i'r Comisiwn ynghylch ei swyddogaethau o dan y Rhan honno. Mae'n ofynnol i awdurdodau perthnasol neu'r Comisiwn, yn ôl y digwydd, roi sylw i unrhyw ganllawiau a ddyroddir o dan yr adran hon.

Adran 69Q - Cyfarwyddiadau o dan y Rhan hon

159. Mae adran 69Q yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud cais am orchymyn llys i orfodi cyfarwyddydau a wneir o dan adrannau 69M a 69O ac yn nodi nad yw'r pŵer i ddyroddi cyfarwyddydau o dan y Rhan hon yn cyfyngu ar bŵer cyffredinol Gweinidogion Cymru i gyfarwyddo'r Comisiwn o dan adran 14 o Ddeddf 2013.

Adran 69R - Pŵer i addasu darpariaeth

160. Mae adran 69R yn galluogi Gweinidogion Cymru i addasu Rhan 5A o Ddeddf 2013 drwy reoliadau.

Adran 58 - Trosglwyddo eiddo, hawliau ac atebolrwyddau

161. Mae'r adran hon yn darparu bod yr holl eiddo a ddelir gan Banel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol yn union cyn ei ddiddymu, a holl hawliau ac atebolrwyddau Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol sy'n bodoli yn union cyn ei ddiddymu, yn trosglwyddo i'r Comisiwn.

Adran 59 – Mân ddarpariaethau a darpariaethau canlyniadol

162. Mae'r adran hon yn cyflwyno Rhan 4 o Atodlen 1, sy'n gwneud mân ddiwygiadau a diwygiadau canlyniadol sy'n ganlyniadol ar adrannau 56 i 58 o'r Ddeddf.

Adran 60 - Arbedion

163. Mae adran 60 yn arbed effaith y darpariaethau a ddiddymir gan adran 56 at ddibenion y flwyddyn ariannol sy'n dechrau ar 1 Ebrill 2025 ac eithrio'r cyfeiriadau at Banel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol, y dylid eu dehongli fel pe baent yn gyfeiriadau at Gomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru.

PENNOD 3: anghymhwyso a dylanwad amhriodol

Adran 61 - Anghymhwyso rhag bod yn Aelod o'r Senedd ac yn gynghorydd cymuned

164. Mae adran 61 yn diwygio adran 16(1) o DLlC 2006, sy'n pennu'r personau sydd wedi eu hanghymhwyso rhag dod yn Aelod o'r Senedd neu barhau i fod yn Aelod o'r Senedd (ond nid rhag bod yn ymgeisydd i fod yn Aelod o'r Senedd). Mae hefyd yn diddymu adrannau 17B, 17E a 17F o DLlC 2006 sy'n darparu ar gyfer eithriadau cyfyngedig penodol rhag anghymhwyso rhag bod yn Aelod o'r Senedd yn rhinwedd bod yn aelod o gyrff etholedig eraill, ac yn diwygio adran 17D o DLlC 2006.

165. Mae adran 16(1)(za) o DLlC 2006 yn darparu bod person wedi ei anghymhwyso rhag bod yn Aelod o'r Senedd os yw'r person yn aelod o Dŷ'r Cyffredin. Mae adran 17B o DLlC 2006 yn darparu eithriad rhag anghymhwyso ar gyfer Aelod o'r Senedd a ddychwelir fel aelod o Dŷ'r Cyffredin o fewn 372 o ddiwrnodau i ddiwrnod disgwyliedig yr etholiad cyffredinol nesaf ar gyfer Aelodau'r Senedd. Mae adran 61(3) yn dileu adran 17B o DLlC 2006 fel nad yw'r eithriad yn gymwys mwyach.

166. Mae adran 16(1)(zc) o DLlC 2006 yn darparu bod person wedi ei anghymhwyso rhag bod yn Aelod o'r Senedd os yw'r person yn aelod o gyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol yng Nghymru. Mae adran 61(2)(b) yn ymestyn y ddarpariaeth anghymhwyso hon i berson sy'n aelod o gyngor cymuned yng Nghymru, er mwyn cysoni'r trefniadau ar gyfer cynghorwyr cymuned (gan gynnwys cynghorwyr tref) yng Nghymru â'r gyfundrefn anghymhwyso ar gyfer cynghorwyr prif gynghorau yng Nghymru.

167. Mae adran 17D o DLlC 2006 yn darparu ar gyfer eithriad rhag anghymhwyso ar gyfer aelodau sydd newydd eu hethol, am gyfnod penodol. Nid yw person a ddychwelir fel Aelod mewn etholiad i'r Senedd wedi ei anghymhwyso rhag bod yn Aelod o'r Senedd yn rhinwedd bod yn aelod o gyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol yng Nghymru nes i'r person hwnnw honni ei fod yn tyngu'r llw teyrngarwch (neu'r cadarnhad cyfatebol) o dan DLlC 2006. Hefyd, nid yw Aelod o'r Senedd a ddychwelir fel aelod o gyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol yng Nghymru wedi ei anghymhwyso rhag bod yn Aelod o'r Senedd nes i'r person hwnnw wneud datganiad derbyn o dan Ddeddf Llywodraeth Leol 1972. Mae adran 61(4) yn diwygio adran 17D fel bod y darpariaethau hyn hefyd yn gymwys pan fo'r person yn aelod o gyngor cymuned yng Nghymru, neu'n cael ei ddychwelyd fel aelod o gyngor o'r fath.

168. Mae adran 17E o DLlC 2006 yn darparu ar gyfer eithriad â therfyn amser rhag anghymhwyso os dychwelir aelod o gyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol yng Nghymru fel Aelod o'r Senedd; ac mae diwrnod disgwyliedig etholiad cyffredin nesaf aelodau'r cyngor o fewn 372 o ddiwrnodau i'r diwrnod dychwelyd. Mae adran 61(5) yn dileu adran 17E o DLlC 2006 fel nad yw'r eithriad yn gymwys mwyach. Mae adran 17F o DLlC 2006 yn darparu ar gyfer eithriad â therfyn amser rhag anghymhwyso os dychwelwyd Aelod o'r Senedd fel aelod o gyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol yng Nghymru ac mae diwrnod disgwyliedig yr etholiad cyffredinol nesaf i'r Senedd o fewn 372 o ddiwrnodau i'r diwrnod dychwelyd. Mae adran 61(6) yn dileu adran 17F o DLlC 2006 fel nad yw'r eithriad yn gymwys mwyach. Mae adran 61(7) yn darparu y bydd y newidiadau hyn yn cymryd effaith at ddibenion etholiad i'r Senedd pan gynhelir y pôl ar neu ar ôl 6 Ebrill 2026.

Adran 62 - Anghymhwysiad am arferion llwgr neu anghyfreithlon: etholiadau llywodraeth leol

169. Mae adran 62 yn diwygio'r gyfraith ar anghymhwyso rhag bod yn ymgeisydd ar gyfer llywodraeth leol yng Nghymru ac yn aelod ohoni. Mae'r adran yn mewnosod is-adran (ba) yn adran 80A(1) o Ddeddf Llywodraeth Leol 1972 er mwyn cau bwlch yn y gyfundrefn anghymhwyso drwy ychwanegu categori newydd o bersonau sydd wedi eu hanghymhwyso: personau na chaniateir iddynt sefyll fel ymgeisydd ar gyfer cyngor dosbarth yng Ngogledd Iwerddon na bod yn aelod o gyngor o'r fath.

Adran 63 - Anghymhwysiad am arferion llwgr neu anghyfreithlon: etholiadau Senedd Cymru

170. Mae adran 63 yn diwygio'r gyfraith ar anghymhwyso rhag bod yn ymgeisydd ar gyfer y Senedd ac yn aelod ohoni. Mae'r adran yn mewnosod paragraff (5A) yn Atodlen 1A i DLlC 2006 er mwyn cau bwlch yn y gyfundrefn anghymhwyso drwy ychwanegu categori newydd o bersonau sydd wedi eu hanghymhwyso: personau na chaniateir iddynt sefyll fel ymgeisydd ar gyfer cyngor dosbarth yng Ngogledd Iwerddon na bod yn aelod o gyngor o'r fath.

Adran 64 - Dylanwad amhriodol

171. Mae adran 114A o Ddeddf 1983 yn nodi'r rhestr o weithgareddau a all fod yn gyfystyr â'r arfer llwgr o ddylanwad amhriodol.

172. Mae adran 64(2) yn diwygio adran 114A o Ddeddf 1983 fel bod y disgrifiad o'r arfer llwgr o ddylanwad amhriodol sy'n gymwys ar hyn o bryd mewn etholiadau llywodraeth leol yn Lloegr ac yn etholiadau Senedd y DU hefyd yn gymwys i etholiadau llywodraeth leol yng Nghymru. Mae adran 64(3) yn hepgor cyfeiriadau at Gymru o adran 115 fel nad yw'r disgrifiad o'r arfer llwgr o ddylanwad amhriodol a nodir yn adran 115 o Ddeddf 1983 yn gymwys mwyach i etholiadau llywodraeth leol yng Nghymru.

Adran 65 - Cyfyngiadau gwleidyddol ar swyddogion a staff

173. Mae adran 65 yn diwygio Deddf Llywodraeth Leol a Thai 1989 i ychwanegu bod person sy'n dal swydd o dan gyfyngiadau gwleidyddol pan fo'r swydd honno o dan gyngor cymuned, cyd-bwyllgor corfforedig, neu awdurdod lleol ym Mhrydain Fawr wedi ei anghymhwyso rhag dod yn aelod o gyngor cymuned neu barhau i fod yn aelod o gyngor cymuned. Mae'r diwygiad yn egluro ymhellach pwy sydd i'w ystyried yn berson sy'n dal swydd o dan gyfyngiadau gwleidyddol pan fo'r swydd honno o dan gyngor cymuned. Mae'r diwygiad hefyd yn estyn, i gynghorau cymuned, y darpariaethau yn Neddf Llywodraeth Leol a Thai 1989 ynghylch rhoi a goruchwylio esemptiadau rhag cyfyngiadau gwleidyddol, y terfynau ar wyliau â thâl ar gyfer ymgymryd â dyletswyddau awdurdod lleol a'r darpariaethau mewn perthynas â gwrthdaro buddiannau mewn negodiadau staff.

PENNOD 4: COMISIWN DEMOCRATIAETH A FFINIAU CYMRU

Adran 66 – Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru: personau na chaniateir iddynt fod yn aelodau etc.

174. Mae adran 66 yn diwygio Deddf 2013 drwy ychwanegu at y rhestr o'r rhai sydd wedi eu heithrio rhag bod yn aelodau o'r Comisiwn er mwyn sicrhau didueddrwydd. Y rhai sydd wedi eu hychwanegu at y rhestr yw aelodau o staff awdurdod Parc Cenedlaethol ar gyfer Parc Cenedlaethol yng Nghymru, aelodau neu aelodau o staff cyd-bwyllgor corfforedig, ac aelodau neu aelodau o staff awdurdod tân ac achub. Mae'r diwygiad hefyd yn ei gwneud yn glir bod staff awdurdod lleol wedi eu heithrio.

Adran 67 - Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru: pwyllgor llywodraethu ac archwilio

175. Mae adran 67 yn diwygio adran 17 o Ddeddf 2013 i'w gwneud yn ofynnol i'r Comisiwn sefydlu pwyllgor llywodraethu ac archwilio. Mae hefyd yn rhoi swyddogaethau adolygu ac asesu ychwanegol i'r pwyllgor mewn perthynas â threfniadau archwilio mewnol ac allanol y Comisiwn, sut y mae'n ymdrin â chwynion, ac adolygu datganiadau ariannol ac adroddiadau. Gwneir darpariaeth hefyd sy'n galluogi'r Comisiwn i roi swyddogaethau addas pellach i'r pwyllgor. At hynny, mae'r adran yn diwygio adran 18 o Ddeddf 2013 i bennu uchafswm nifer yr aelodau o'r pwyllgor ac isafswm nifer yr aelodau lleyg o'r pwyllgor, ac i ddarparu bod rhaid i gadeirydd y pwyllgor a'r dirprwy i'r cadeirydd ill dau fod yn aelodau lleyg o'r pwyllgor.

Adran 68 – Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru: pŵer i godi tâl

176. Mae adran 68 yn diwygio Deddf 2013 i fewnosod adran 11A, sy'n darparu pŵer i'r Comisiwn i godi tâl ar y sawl sy'n cael nwyddau neu hyfforddiant a ddarperir gan y Comisiwn mewn perthynas â'i swyddogaethau gweinyddu etholiadol, neu'r rhai sy'n ymwneud â swyddogaethau prif gyngor o dan Ran 3 o Ddeddf 2013, pan fo'r derbynnydd wedi cytuno i gael y nwyddau neu'r hyfforddiant. Er enghraifft, gall y Comisiwn ddarparu sesiynau hyfforddi dewisol i'r gymuned etholiadol, a gallai osod tâl amdanynt ar fynychwyr er mwyn adennill y gost o ddarparu'r hyfforddiant.

RHAN 3 – DARPARIAETH GYFFREDINOL

Adran 69 - Rheoliadau: cyfyngiadau

177. Mae rhai o bwerau Gweinidogion Cymru i wneud rheoliadau o dan y Ddeddf yn awdurdodi darpariaeth sy'n rhoi swyddogaethau i bersonau a darpariaeth i ddileu neu addasu swyddogaethau presennol, yn ddarostyngedig i hyd a lled y pwerau penodol (er enghraifft, y pŵer i wneud rheoliadau peilot o dan adran 5 a'r pŵer i ddarparu ar gyfer cynlluniau cymorth ariannol o dan adran 28). Mae cymhwysedd deddfwriaethol Senedd Cymru yn ddarostyngedig i gyfyngiadau yn Atodlen 7B i DLlC 2006, gan olygu y gall cydsyniad gweinidogion llywodraeth y DU, neu ymgynghori â hwy, fod yn ofynnol ar gyfer darpariaethau yn un o Ddeddfau'r Senedd sy'n rhoi swyddogaethau i awdurdodau cyhoeddus nad ydynt yn awdurdodau datganoledig Cymreig, neu ddarpariaethau sy'n dileu neu'n addasu swyddogaethau awdurdodau o'r fath.

178. Mae adran 69 yn darparu na chaiff y rheoliadau o dan y Ddeddf gynnwys darpariaeth a fyddai'n ei gwneud yn ofynnol cael cydsyniad y Gweinidog priodol o dan baragraff 8(1)(a) neu (c), 10 neu 11 o Atodlen 7B i DLlC 2006 pe bai'r ddarpariaeth yn cael ei chynnwys mewn Deddf gan Senedd Cymru; ac na chaiff y rheoliadau gynnwys darpariaeth a fyddai'n ei gwneud yn ofynnol ymgynghori â'r Gweinidog priodol o dan baragraff 11(2) o Atodlen 7B i'r Ddeddf honno pe bai'r ddarpariaeth yn cael ei chynnwys mewn Deddf gan Senedd Cymru.

Adran 70 – Dehongli cyffredinol

179. Mae adran 70 yn diffinio geiriau a thermau penodol a ddefnyddir yn y Ddeddf drwyddi draw.

Adran 71 – Pŵer i wneud darpariaeth ganlyniadol a darpariaeth drosiannol etc.

180. Mae adran 71 yn darparu pŵer i Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau sy'n cynnwys darpariaethau atodol, darpariaethau deilliadol, darpariaethau canlyniadol, darpariaethau trosiannol neu ddarpariaethau arbed er mwyn rhoi effaith lawn i unrhyw ddarpariaeth o'r Ddeddf. Rhaid i'r rheoliadau hynny gael eu gwneud drwy offeryn statudol a chaniateir iddynt ddiwygio, addasu, diddymu neu ddirymu unrhyw ddeddfiad (sy'n cynnwys darpariaeth yn Neddfau Senedd y DU, Deddfau neu Fesurau'r Senedd ac mewn is-ddeddfwriaeth).

181. Byddai angen i reoliadau o dan yr adran hon sy'n diwygio Deddfau Senedd y DU neu Ddeddfau neu Fesurau Senedd Cymru gael eu cymeradwyo gan Senedd Cymru. Mae rheoliadau eraill a wneir o dan yr adran hon yn ddarostyngedig i weithdrefn penderfyniad negyddol yn y Senedd.

Adran 72 – Dod i rym

182. Mae adran 72 yn nodi pryd neu sut y daw darpariaethau'r Ddeddf i rym.

183. Daw'r darpariaethau a ganlyn i rym drannoeth y diwrnod y caiff y Ddeddf y Cydsyniad Brenhinol (gweler is-adran (1)):

- y darpariaethau ynghylch peilota a diwygio etholiadau Cymreig (ym Mhennod 3 o Ran 1 a Rhan 2 o Atodlen 1),
- anghymhwyso cynghorwyr cymuned rhag bod yn Aelod o'r Senedd (adran 61),
- Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru: personau na chaniateir iddynt fod yn aelodau etc. (adran 66), a
- Rhan 3 o'r Ddeddf.

184. Daw darpariaethau ynghylch adolygiadau o ffiniau a threfniadau etholiadol llywodraeth leol (Pennod 1 o Ran 2), cynnal arolwg o gynghorwyr ac ymgeiswyr aflwyddiannus mewn etholiadau llywodraeth leol (adran 25), y canllawiau ar gyfer pleidiau gwleidyddol i hybu amrywiaeth ymhlith personau sy'n ceisio swydd etholedig (adran 30), a'r darpariaethau ynghylch anghymhwysiad am arferion llwgr neu anghyfreithlon (adrannau 62 a 63) i rym ddau fis ar ôl i'r Ddeddf gael y Cydsyniad Brenhinol (gweler is-adran (2)) Daw'r ddarpariaeth ynghylch cyfyngiadau gwleidyddol ar swyddogion a staff (adran 65) i rym ar 6 Mai 2027.

185. Caniateir i ddarpariaethau eraill y Ddeddf gael eu dwyn i rym ar ddiwrnodau a bennir drwy orchymyn gan Weinidogion Cymru (gweler is-adran (4)). Caiff y gorchmynion sy'n dwyn darpariaethau i rym bennu diwrnodau gwahanol at ddibenion gwahanol a gwneud darpariaeth ddarfodol, darpariaeth drosiannol neu ddarpariaeth arbed (gweler is-adran (6)). Rhaid i orchmynion o'r fath gael eu gwneud drwy offeryn statudol, ond nid yw unrhyw weithdrefn gan y Senedd yn gymwys i'w gwneud.

Adran 73 – Enw byr

186. Mae adran 73 yn darparu mai enw byr y Ddeddf yw Deddf Etholiadau a Chyrff Etholedig (Cymru) 2024.

COFNOD Y TRAFODION YN SENEDD CYMRU

187. Mae'r tabl a ganlyn yn nodi'r dyddiadau ar gyfer pob cyfnod o hynt y Ddeddf drwy'r Senedd. Gellir cael Cofnod y Trafodion a rhagor o wybodaeth am hynt y Ddeddf hon ar wefan y Senedd ar: Bil Etholiadau a Chyrff Etholedig (Cymru) (senedd.cymru).

Cyfnod	**Dyddiad**
Cyflwynwyd	2 Hydref 2023
Cyfnod 1 – Dadl	6 Chwefror 2024
Cyfnod 2 Pwyllgor Craffu – ystyried y gwelliannau	16 Mai 2024
Cyfnod 3 Cyfarfod Llawn – ystyried y gwelliannau	2 Gorffennaf 2024
Cyfnod 4 Cymeradwywyd gan y Senedd	9 Gorffennaf 2024
Y Cydsyniad Brenhinol	9 Medi 2024